บทที่ 4
มาตรการทางกฎหมายที่มีปัญหาในการขังเดี่ยว

การบังคับโทษจำคุกตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการปฏิบัติตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลเพื่อบังคับโทษจำคุกกับผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกเป็นหลัก การปฏิบัติของเจ้าพนักงานเรือนจำในอดีตที่ผ่านมานับแต่พระราชบัญญัติฉบับนี้บังคับใช้มีปัญหาค่อนข้างมากโดยการปฏิบัติมักกระทบกับสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการบังคับโทษจำคุก หรือการจำกัดอิสรภาพแต่ไม่ค่อยปรากฏให้เห็นความขัดแย้งระหว่างผู้ต้องขังที่ถูกกระทบสิทธิและเจ้าพนักงานเรือนจำที่เป็นผู้ปฏิบัติงานออกสู่สังคมภายนอกเท่าใดนัก นอกจากนี้การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานเรือนจำมักปฏิบัติหน้าที่โดยอาศัยหลักการ “ทำงานง่าย” เป็นหลักโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องสิทธิและเสรีภาพตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้นในจุดบกพร่องหรือสิ่งที่เป็นกระทบสิทธิ การละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังตรงจุดใดก็ควรทำการแก้ไขระเบียบข้อกฎหมาย ขั้นตอนการปฏิบัติงานให้ถูกต้องและมีความโปร่งใสและพร้อมที่จะถูกตรวจสอบได้จากภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องย่อมยืนยันได้ว่าแนวทางการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในส่วนของการบังคับโทษได้กระทำหรือปฏิบัติในลักษณะที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริงในทุกภาคส่วน

ในบรรดาบทลงโทษทางวินัยที่กำหนดให้ใช้กันอยู่ทั้งหลายนั้น “ขังเดี่ยว” ดูจะมีปัญหาในการลงโทษมากที่สุด และมีมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน การขังเดี่ยวเป็นการลงโทษเพื่อช่วยในการควบคุมของเจ้าหน้าที่ภายในเรือนจำสงบเรียบร้อยและปลอดภัย แต่ค่อนข้างจะขัดกับหลักสิทธิมนุษยชน เจ้าหน้าที่ควรต้องพิจารณาการขังเดี่ยวกับผู้ต้องขัง โดยคำนึงถึงหลักมนุษยธรรมไม่ใช่ใช้เพื่อการลงโทษที่รุนแรงเกินกว่าการกระทำความผิดของผู้ต้องขัง และในหลักการทางด้านทัณฑวิทยา เขามองว่าการที่ผู้ต้องขังคนใดคนหนึ่งถูกขังเดี่ยว จะมีผลกระทบต่อความรู้สึกทางด้านจิตใจเขามาก เสมือนเป็นการตอกย้ำให้เกิดความรู้สึกว่าถูกจำคุกซ้อนคุกโดยมองว่าเขาเป็นอาชญากรร้ายแรง เป็นแผลที่ติดอยู่ในใจ เกิดความเกลียดแค้นชิงชัง อีกทั้งยังทำให้สุขภาพของเขาแย่ลงเพราะเขาจะรู้สึกว่าเขาโดดเดี่ยวทำให้ยากต่อการแก้ไข ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงความรู้สึกของคนใกล้ชิดเช่น พ่อ แม่ ภรรยาหรือลูกที่ต้องมาพบเห็นคนที่ตนรักหรือผูกพันต้องตกอยู่ในสภาพอย่างนั้น นอกจากนี้ การขังเดี่ยว มีการใช้อย่างผิดวัตถุประสงค์การบังคับโทษจำคุก และทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู การลงโทษเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ของผู้เกี่ยวข้อง

ในทางปฏิบัติเกิดเป็นปัญหาเกี่ยวกับการขังเดี่ยวอยู่มาก โดยเฉพาะในประเทศไทยยังมีการขังเดี่ยวที่เป็นบทลงโทษทางวินัยกันอยู่ต่อเนื่อง ปัญหาที่พบคือผู้ต้องขังใหม่บางรายเข้าไปในเรือนจำโดยไม่รู้กฎระเบียบข้อบังคับของเรือนจำ ซึ่งจุดนี้ทางเรือนจำก็ไม่ได้มีคู่มือสำหรับผู้ต้องขังอย่างเช่น ประเทศอังกฤษ เพื่อที่จะให้ผู้ต้องขังทราบถึงกฎระเบียบและข้อบังคับ ว่าหากทำผิดแล้วตนจะได้รับโทษอย่างไร เพื่อเป็นการศึกษาและทำให้ผู้ต้องขังไม่กล้าที่จะกระทำผิดภายในเรือนจำ อีกประการหนึ่งคือ หากมีการกระทำความผิดขึ้น เช่น ทะเลาะวิวาท กระด้างกระเดื่องต่อพัศดีหรือผู้บัญชาการเรือนจำ เจ้าหน้าที่ก็จะทำการขังเดี่ยวทันทีโดยไม่มีการสอบสวน หรือหากมีการสอบสวนจะมีคณะกรรมการที่เป็นเจ้าหน้าที่ภายในเรือนจำนั้นเอง

เนื้อหาในส่วนต่อไปนี้จะกล่าวถึงปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในส่วนของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 และกฎกระทรวงในส่วนที่เกี่ยวข้องเฉพาะกับการบังคับใช้มาตรการทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำของไทย โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบกับการดำเนินการบังคับใช้มาตรการขังเดี่ยวของประเทศอังกฤษ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐเกาหลี เพื่อเป็นแนวทางในการการเสนอแนะการปฏิบัติตามมาตรการขังเดี่ยวในเรือนจำของไทยต่อไป

4.1 ความไม่ชัดเจนของกฎหมายและกฎข้อบังคับ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงสำหรับการขังเดี่ยวนั้น ก็คือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 และกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ซึ่งกฎหมายราชทัณฑ์ดังกล่าว เป็นกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษของประเทศไทย ในฐานะที่ประเทศไทยมีระบบกฎหมายแบบ Civil law ซึ่งต้องปฏิบัติตามหลักการในประมวลกฎหมายอย่างเคร่งครัด อีกทั้งเมื่อเป็นกฎหมายบังคับโทษทางอาญา ก็ต้องบัญญัติให้ชัดเจนแน่นอน เพื่อเป็นหลักประกันว่า การลงโทษหรือความผิดทางอาญาหรือการที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดนั้น ต้องมีกฎหมายตามหลัก nullum crimen sine certa[1] การที่จะนำกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งมาบังคับใช้ในกฎหมายอาญา โดยเฉพาะกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษทางอาญาในชั้นการบังคับคดี จึงกระทำไม่ได้

เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายราชทัณฑ์ของไทย จะเห็นว่าได้วางหลักทางวินัยผู้ต้องขังลงโทษขังเดี่ยวไว้ในมาตรา 35 (6) “ขังเดี่ยวสามเดือน” ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ประกอบกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช

[1] *นิติกรรมอำพรางในนิติศาสตร์ไทย* (น. 65). เล่มเดิม.

2479 ข้อ 118 ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติในข้อ 118 ของกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์พุทธศักราช 2479 คือ คำว่า “ห้ามการติดต่อหรือพูดจากับผู้อื่นทั้งสิ้น” เมื่อบัญญัติไว้เป็นเช่นนี้แล้ว ผู้ต้องขังที่ถูกขังเดี่ยวก็จะถูกตัดสิทธิในการติดต่อหรือพูดคุยกับผู้อื่นทั้งสิ้น นั่นก็หมายความว่าสิทธิของผู้ต้องขังในเรื่องการติดต่อกับทนายความและการเยี่ยมญาติถูกจำกัดโดยการขังเดี่ยว ซึ่งในการขังเดี่ยวผู้ต้องขังจะถูกขังเดี่ยวสูงสุดเป็นระยะเวลา 3 เดือน ดังนั้นบทบัญญัติตามกฎหมายในข้อนี้เป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังในการที่จะได้รับการปรึกษาคดีจากทนายความและการเยี่ยมจากญาติของผู้ต้องขังเอง อย่างไรก็ตาม มีหนังสือที่ 1111/2553 ลงวันที่ 13 กันยายน 2553 จากกรมราชทัณฑ์ในเรื่องนี้ มีใจความดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ 1 ตามหนังสือที่อ้างถึงเรือนจำกลางคลองไผ่ลงโทษทางวินัย นักโทษ ว. โดยลดชั้น 1 ชั้น ตัดวันลดวันต้องโทษจำคุก 60 วัน และขังเดี่ยวมีกำหนด 3 เดือน ในความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้ต้องขังอื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กาย และครอบครองสิ่งของต้องห้าม (ใช้เหล็กแหลมเป็นอาวุธ) ต่อมาในระหว่างที่นักโทษ ว. ถูกลงโทษทางวินัยดังกล่าว ทนายความของนักโทษ ว. ได้ขอพบเพื่อปรึกษาคดีในข้อหาพยายามฆ่าผู้อื่น ในเขตท้องที่ สภ.ราชบุรี อีกคดีหนึ่ง ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ดำเนินคดีและแจ้งข้อกล่าวหาแก่นักโทษ ว. แล้ว แต่เรือนจำมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ทนายความเข้าพบ โดยให้เหตุผลว่า นักโทษ ว. ถูกลงโทษทางวินัยโดยการขังเดี่ยว 3 เดือน ตามกฎหมายกระทรวงมหาดไทยข้อ 118 ไม่สามารถให้เยี่ยมหรือพบปะผู้ใดได้ ทนายความจึงมีหนังสือถึงผู้บัญชาการเรือนจำคลองไผ่ พิจารณาทบทวนคำสั่งดังกล่าว โดยอ้างว่าเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย จึงขอหารือว่า คำสั่งดังกล่าวชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และมีแนวทางปฏิบัติอย่างไร

กรมราชทัณฑ์ พิจารณาแล้วขอเรียนว่า ตามกฎกระทรวงข้อ 118 ซึ่งกำหนดวิธีการบังคับโทษขังเดี่ยวไว้ประการหนึ่งว่า “ห้ามการติดต่อหรือพูดจากับผู้อื่นทั้งสิ้น” หมายความรวมถึงทนายความด้วยหรือไม่นั้น จะเห็นได้ว่า การกำหนดวิธีการบังคับโทษขังเดี่ยวตามกฎกระทรวงฯ ข้อนี้จะมีการตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนซ้อนอยู่ในการลงโทษขังเดี่ยวในคราวเดียวกัน โดยหนังสือสั่งการกรมราชทัณฑ์ ที่ มท 0908/ว 75 ลงวันที่ 16 สิงหาคม 2508 ได้ระบุว่า ผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษขังเดี่ยวนั้น ย่อมตัดไม่ให้ได้รับการเยี่ยมเยียนด้วย และเมื่อการตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนฯ เป็นโทษตามมาตรา 35 (4) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มีข้อยกเว้นเรื่องสิทธิในการพบปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัวตามที่ระบุไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเมื่อลงโทษขังเดี่ยวไม่เกิน 3 เดือน ตามคำสั่งดังกล่าวได้รวมโทษตัดการอนุญาตให้ได้รับการเยี่ยมเยียนฯ ตามมาตรา 35 (4) แห่งพระราชบัญญัตินี้ ได้ยกเว้นสิทธิในเรื่องการพบทนายความไว้ ดังนั้น กฎกระทรวงฯ ข้อ 118 และหนังสือสั่งการกรมฯ

ฉบับนี้ จึงต้องยกเว้นกรณีพบและปรึกษาทนายความด้วย จึงเห็นว่า กรณีการห้ามติดต่อหรือพูดจากับผู้อื่นทั้งสิ้นนั้น ผู้อื่นในความหมายนี้ มิได้รวมถึงทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังหรือจำเลยที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ดังนั้น เรือนจำกลางคลองไผ่ จึงไม่สามารถอ้างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ประกอบกฎกระทรวงข้อ 118 ในการยืนยันคำสั่งเรือนจำคลองไผ่ กรณีไม่อนุญาตให้ทนายความเข้าพบนักโทษ ว. เพื่อปรึกษาคดีของนักโทษ ว. ตกเป็นผู้ต้องหาได้ คำสั่งเรือนจำกลางคลองไผ่ที่ไม่อนุญาตให้นักโทษ ว. พบทนายความเพื่อปรึกษาคดี ไม่ชอบด้วยกฎหมาย จึงให้เรือนจำกลางคลองไผ่ยกเลิกคำสั่งไม่อนุญาตดังกล่าวเสีย พร้อมอนุญาตให้ทนายความเข้าพบนักโทษ ว. เพื่อปรึกษาคดีความได้

จะเห็นได้ว่า กรมราชทัณฑ์ได้ตีความในบทบัญญัติดังกล่าวว่า ในข้อ 118 ให้ยกเว้นกรณีพบและปรึกษาทนายความด้วย จึงเห็นว่า กรณีการห้ามติดต่อหรือพูดจากับผู้อื่นทั้งสิ้นนั้น ผู้อื่นในความหมายนี้ มิได้รวมถึงทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังหรือจำเลยที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ในทางปฏิบัติหากลงโทษขังเดี่ยวผู้ต้องขังแล้ว จากความจำเป็นที่กฎหมายห้ามการติดต่อหรือกับพูดจากกับผู้อื่นทั้งสิ้นที่กล่าวมาแล้วนั้น เห็นได้ว่ากฎหมายให้อำนาจและดุลพินิจเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะไม่ให้พบกับผู้ต้องขังอย่างสิ้นเชิง โดยอ้างความชอบธรรมว่ากฎหมายให้อำนาจไว้ อันเป็นการไม่เคารพสิทธิของผู้ต้องขังในการที่จะได้พบทนายความ จึงอาจส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ละเมิดสิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกายและจิตใจของผู้ต้อง อีกทั้งการขังเดี่ยวยังเป็นการทรมานอย่างหนึ่งด้วย

นอกจากนี้ ในส่วนของมาตรการการแยกขังบางครั้งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในเรือนจำมักใช้เป็นข้ออ้างในการกลั่นแกล้งผู้ต้องขังเพื่อให้ถูกคุมขังในห้องขังโดยลำพังเป็นเวลานานและความเข้าใจในการแยกขังยังเกิดความสับสนอยู่เกี่ยวกับการขังเดี่ยวที่เป็นบทลงโทษทางวินัยกับการแยกขังที่เป็นมาตรการพิเศษเพื่อความมั่นคงปลอดภัยเรือนจำ เนื่องจากกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 42 กำหนดว่า “ผู้ต้องขังซึ่งไม่น่าอยู่กับผู้ต้องขังอื่นในประเภทของตน โดยจะก่อการร้ายหรือมีเหตุพิเศษอย่างอื่น ซึ่งควรจะแยกควบคุมกักขังก็ให้แยกไปรวมไว้ในประเภทอื่นหรือสถานที่อื่น” อย่างไรก็ดี การขังเดี่ยวที่เป็นบทลงโทษทางวินัยของเรือนจำจำกัดด้วยการจัดหาสถานที่และไม่ได้แยกเป็นสัดส่วน เนื่องจากในกฎหมายของไทยมิได้กำหนดลักษณะของห้องขังที่ใช้สำหรับลงโทษทางวินัยและที่ใช้สำหรับการแยกขังไว้อย่างชัดเจน อันเป็นสาระสำคัญของการขังเดี่ยว ทำให้มาตรการ “แยกขัง” และ “การขัง

เดี่ยว” ที่เป็นบทลงโทษทางวินัยแทบไม่แตกต่างกัน นอกจากนั้นการแยกขังก่อนการดำเนินการทางวินัยมิได้กำหนดระยะเวลาไว้ เป็นเหตุให้ผู้ต้องขังได้รับความเดือดร้อนเกินสมควร จึงควรที่จะกำหนดระยะเวลาการแยกขัง และสถานที่แยกขังที่อื่นที่ไม่เกี่ยวกับห้องขังเดี่ยวที่เป็นบทลงโทษทางวินัยไว้ให้ชัดเจน

กรณีศึกษาที่ 2 ตามหนังสือที่ ยธ 1204/36 ลงวันที่ 23 กรกฎาคม 2552 เรื่องผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีร้องเรียนของผู้ต้องขัง

นักโทษเด็ดขาดชาย ว. ผู้ต้องขังสังกัดเรือนจำกลางสงขลาร้องเรียนขอความเป็นธรรมต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม กล่าวหานาย ร. เจ้าหน้าที่บริหารงานราชทัณฑ์ 6 กับพวกว่ากลั่นแกล้งผู้ร้องเรียนโดยจับผู้ร้องเรียนขังห้องคนเดียวเป็นเวลานานกว่า 7 เดือน โดยไม่มีห้องน้ำ อุปกรณ์ในการดำรงชีพที่จำเป็นอื่นๆ โดยมิชอบด้วยกฎหมาย เรื่องร้องเรียนดังกล่าวได้มีสำนักงานเลขาธิการปราบปรามการทุจริตในภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนซึ่งผลการสอบสวนพบว่าเจ้าหน้าที่เรือนจำใช้มาตรการพิเศษแยกขังนักโทษเด็ดขาดชาย ว. ก่อนการดำเนินการทางวินัยเป็นระยะเวลานานถึง 4 เดือนและใช้มาตรการขังเดี่ยวซึ่งเป็นมาตรการทางวินัยต่ออีกเป็นระยะเวลากว่า 3 เดือน ซึ่งเป็นการแยกขังโดยที่ยังไม่ทราบว่านักโทษเด็ดขาดชาย ว. ได้กระทำผิดวินัยจริงหรือไม่ ยาวนานกว่าการผลการสอบสวนให้ขังเดี่ยวซึ่งเป็นโทษทางวินัยนั้นไม่มีความเหมาะสม และการใช้ห้องคุมขังห้องเดียวกันโดยไม่มีความแตกต่างระหว่างสองมาตรการจึงเห็นควรให้ กรมราชทัณฑ์พิจารณาดำเนินการแก้ไขกฎกระทรวงข้อ 42[2]

ปัญหาจากกรณีศึกษาดังกล่าวเห็นได้ว่าการที่เจ้าพนักงานเรือนจำใช้มาตรการแยกขังเป็นเครื่องมือให้การลงโทษทางวินัยต่อผู้ต้องขัง และจากกรณีการใช้ห้องเพื่อการแยกขังกับการลงโทษทางวินัย เป็นสถานที่เดียวกันย่อมไม่มีความแตกต่างกันในสาระสำคัญ นั่นก็หมายความว่าการแยกขัง เป็นการลงโทษทางวินัยอยู่ในตัวเอง ซึ่งเป็นปัญหาความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติกฎหมายและเป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานเรือนจำด้วย เมื่อพิจารณาระยะเวลาการแยกขังและการขังเดี่ยวรวมกันเป็นระยะเวลากล่าว 7 เดือนนั้นย่อมไม่เป็นไปตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์[3] อันไม่ชอบด้วยกฎหมายจึงควรมีการแก้ไขกฎหมายในส่วนการขังเดี่ยวนี้ให้ชัดเจน

---

[2] หนังสือสำนักงานปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ ที่ ยธ 1204/36 ลงวันที่ 23 กรกฎาคม 2552 เรื่องผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีร้องเรียนของนาย ว.(นามสมมุติ).

[3] พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479, มาตรา 35 (6).

4.2 ความไม่สอดคล้องกับหลักมาตรฐานสากล และการกระทำที่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ปัจจุบันกระแสความสนใจในเรื่องสิทธิมนุษยชน และการรักษาศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ได้แพร่ขยายไปทั่วโลก และครอบคลุมการดำเนินชีวิตของบุคคลในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม การรักษาสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม เป็นเรื่องหนึ่งที่สังคมโลกให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง การขังเดี่ยวในสหรัฐฯเรียกได้ว่าเป็นประเทศที่อ้างตนเป็นผู้พิทักษ์หลักสิทธิมนุษยชนของโลก แต่ก็ถูกโจมตีเรื่องสิทธิมนุษยชนมากไม่แพ้จีนหรือรัสเซีย โดยเฉพาะเรื่องคุกลับกวนตานาโม ที่เป็นจุดอ่อนของสหรัฐฯมาโดยตลอด ตั้งแต่กระบวนการยุติธรรมที่บกพร่องและล่าช้า ไปจนถึงการสอบสวนและทรมานนักโทษ ที่หลายคนถูกคุมขังยาวนานหลายปีโดยที่ยังไม่มีการตั้งข้อกล่าวหาด้วยซ้ำ

การละเมิดสิทธิมนุษยชนนักโทษในกวนตานาโมในเรื่องการขังเดี่ยว โดยศาลแขวงมลรัฐลุยเซียนา ออกคำพิพากษาประวัติศาสตร์ กลับคำตัดสินเมื่อ 39 ปีที่แล้ว ที่ให้เฮอร์แมน วอลเลซ นักโทษแห่งเรือนจำมลรัฐลุยเซียนา พ้นโทษชั่วคราว เพื่อเข้ารับการพิจารณาคดีใหม่ ในข้อหาร่วมกับนักโทษอีก 2 คนแทงผู้คุมเสียชีวิตแต่การกลับคำตัดสินครั้งนี้ ดูจะสายเกินไป เพราะขณะที่คำพิพากษาออกมานั้น วอลเลซกำลังป่วยด้วยมะเร็งตับระยะสุดท้าย และหลังจากถูกปล่อยตัวจากคุกเพียง 3 วัน วอลเลซก็เสียชีวิตลง เป็นการได้รับอิสรภาพที่แสนสั้น เมื่อเทียบกับโทษทัณฑ์ที่เขาได้รับ นั่นก็คือการถูก "ขังเดี่ยว" อยู่นานถึง 41 ปี

กรณีของวอลเลซ ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ถึงโทษขังเดี่ยวในกระบวนการยุติธรรมสหรัฐฯ อย่างกว้างขวาง ทั้งที่ประเด็นนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ แอมเนสตี อินเตอร์เนชันแนลเคยเรียกร้องให้สหรัฐฯยกเลิกโทษขังเดี่ยวหลายครั้ง โดยให้เหตุผลว่าการขังเดี่ยวเป็นวิธีการที่ป่าเถื่อนไร้มนุษยธรรม ล้าหลัง และถือเป็นการทรมานชนิดหนึ่ง แต่เป็นการทรมานทางจิตใจ ไม่ใช่ทางร่างกาย ทุกวันนี้มีนักโทษประมาณ 81,000 คนทั่วสหรัฐฯที่ถูกขังเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 3 ของนักโทษทั้งหมดที่มีจำนวนกว่า 2 ล้าน 2 แสนคน นักโทษที่ถูกขังเดี่ยวเป็นผู้ที่เคยก่อเหตุวิวาททำร้ายร่างกายฆ่าเพื่อนนักโทษ หรือทำร้ายผู้คุม บางคนเป็นผู้ที่เคยทำร้ายตัวเอง หรือมีแนวโน้มจะฆ่าตัวตาย จึงต้องถูกขังเดี่ยวเพื่อเฝ้าระวังเป็นพิเศษ และบางคนแค่เพียงเป็นหนึ่งในสมาชิกแก๊งอาชญากรรมทำให้พวกเขาถูกหมายหัวว่าเป็นตัวอันตรายที่ต้องถูกขังเดี่ยว ไม่ให้พบปะผู้คน

การขังเดี่ยว ฟังดูเป็นเรื่องสมเหตุสมผล ไม่ร้ายแรง ไม่มีการทำร้ายร่างกายหรือทรมาน และการถูกจำกัดอิสรภาพก็ไม่ใช่เรื่องสำคัญ เมื่อคุณอยู่ในคุกเรียบร้อยแล้ว แต่ในความเป็นจริง นักโทษที่ถูกขังเดี่ยว มักควบคู่ไปกับการถูกขังลืมนานหลายปี หรือบางคนโชคร้ายกว่านั้น ต้องใช้ชีวิตหลายสิบปีอยู่ในห้องขังเล็กแคบนานหลายสิบปี อย่างเช่นกรณีของเฮอร์แมน วอลเลซ การอยู่ในห้องขังขนาด 6 ตารางเมตร เฉลี่ย 23 ชั่วโมงต่อวันนานนับปี โดยแทบไม่ได้ขยับเขยื้อน ไม่มี

อะไรทำ ไม่ได้พบปะพูดคุยกับมนุษย์คนอื่นนอกจากผู้คุม เป็นการทรมานทางจิตใจที่ทารุณยิ่งกว่าการถูกจับกรอกน้ำ หรือถูกซ้อมหลายเท่า หลายคนลงเอยด้วยการฆ่าตัวตาย หรือการทำร้ายตัวเอง

การฆ่าตัวตายและทำร้ายตัวเองในห้องขังเดี่ยว ดูย้อนแย้งอย่างมากกับวัตถุประสงค์หนึ่งของห้องขังเดี่ยว นั่นก็คือการเฝ้าระวังไม่ให้ผู้ต้องขังฆ่าตัวตาย ซึ่งอาจมองได้ว่าอันที่จริงแล้ว การขังเดี่ยวนักโทษ ไม่ได้มีจุดประสงค์ใดๆ มากไปกว่าการสร้าง "คุกซ้อนคุก" เพื่อกำจัดนักโทษที่เป็นตัวอันตรายไม่ให้มีปัญหากับผู้คุมหรือเพื่อนนักโทษ ด้วยกันเท่านั้น

คงปฏิเสธไม่ได้ว่าการขังเดี่ยวยังเป็นเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการควบคุม และลงโทษผู้ต้องขัง แต่ความจำเป็น กับความเหมาะสมอาจจะเป็นคนละเรื่องกัน คงปฏิเสธไม่ได้ว่าเครื่องมือที่กดดันให้นักโทษต้องฆ่าตัวตายแบบนี้ ไม่เหมาะสมที่จะใช้ในประเทศที่เรียกตัวเองว่าผู้ปกป้องหลักสิทธิมนุษยชน และกรณีของวอลเลซ ก็ทำให้ปฏิเสธไม่ได้เช่นกันว่ามีนักโทษจำนวนไม่น้อยที่กลายเป็นเหยื่อของเครื่องมือที่เรียกว่า "ขังเดี่ยว" โดยไม่มีเหตุผลแม้แต่นิดเดียว[4]

ล่าสุดศาลอุทธรณ์กลางของสหรัฐฯ มีมติเป็นเอกฉันท์วินิจฉัยว่า นักโทษมีสิทธิฟ้องคดีต่อรัฐบาลกลางกับรัฐแอริโซนาได้ ในกรณีที่นักโทษได้ร้องเรียนเกี่ยวกับการกระทำละเมิดสิทธิทั้งหมด 33,000 คนใน 10 เรือนจำและนักโทษในอนาคตด้วย ซึ่งการพิจารณาคดีเป็นสิ่งสำคัญที่จะได้รับการเปลี่ยนแปลงระบบเงื่อนไขในการคุมขังในรัฐแอริโซนา กรมราชทัณฑ์และเป็นนัยที่สำคัญสำหรับสิทธิมนุษยชนทั่วประเทศ คดีที่มีละเมิดสิทธิของนักโทษในด้านสุขภาพของนักโทษและการใช้งานที่ไม่เหมาะสมและมากเกินไปในการขังเดี่ยว[5]

การขังเดี่ยวของไทย ตามกฎหมายหรือข้อบังคับที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในส่วนที่เกี่ยวกับการขังเดี่ยว เมื่อพิจารณาถึงการขังเดี่ยวอันก่อให้เกิดความทรมานทางด้านจิตใจ เนื่องจากการที่บุคคลไม่ได้ติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นย่อมทำให้ประสาทในการสัมผัสและรับรู้เสียไป ท้ายที่สุดก็จะมีอาการคุ้มคลั่ง จิต และประสาทหลอน มีอาการซึมเศร้า ล้วนแล้วไม่เกิดผลดีทั้งในเรื่องสุขภาพและความดำรงชีวิตอยู่ ซึ่งการขังเดี่ยวก็ยังถือว่ามีความไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลหรือพันธกรณีระหว่างประเทศ กล่าวคือ ทั้งในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ และกฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ มีหลักมิให้มีการลงโทษที่มีลักษณะทรมานมาใช้กับผู้ต้องขัง สิ่งที่มีความไม่สอดคล้องและแตกต่าง ก็คือ

---

[4] "ขังเดี่ยว" *ปัญหาสิทธิมนุษยชน (ไม่) ใหม่ในคุกอเมริกัน.* สืบค้น 9 ตุลาคม 2557, จาก http://news.voicetv.co.th/global/84331.html

[5] ศาลอุทธรณ์ศาลสหรัฐฯ. *ได้ตัดสินให้นักโทษฟ้องรัฐได้ รวมถึงกรณีขังเดี่ยว.* สืบค้น 5 มิถุนายน 2557, จาก http://www.prisonlaw.com/events.php

ตามหลักการพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง[6] ข้อ 7 “ความพยายามในการยกเลิกหรือจำกัดการขังเดี่ยวในฐานะบทลงโทษนั้น พึงได้รับการสนับสนุนให้เกิดขึ้น” นั่นก็หมายความว่าบทลงโทษทางวินัย ตามหลักการพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังควรที่จะยกเลิกและสมควรกระทำให้เกิดเป็นรูปธรรมด้วย

ข้อกำหนดเรือนจำแห่งยุโรป ข้อ 60.5[7] “การแยกขังเดี่ยว จะใช้เป็นการลงโทษได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุพิเศษเท่านั้นและต้องมีกำหนดเวลาที่แน่นอนและสั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้” จากข้อกำหนดเรือนจำแห่งยุโรปเห็นได้ว่า การแยกขังจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุพิเศษ (มาตรการพิเศษ) เท่านั้นซึ่งไม่ใช้เป็นบทลงโทษทางวินัยและควรมีกำหนดเวลาที่แน่นอนและสั้นที่สุด ซึ่งก็เป็นผลดีในการใช้มาตรการพิเศษ แต่ของไทยตามข้อ 42 ตามกฎกระทรวงมิได้กำหนดระยะเวลาในการแยกขังไว้เลย ซึ่งก็ไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดเรือนจำแห่งยุโรป

สอดคล้องกับคำตัดสินของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปเมื่อปี ค.ศ. 1982 ซึ่งตัดสินเกี่ยวกับการลงโทษขังเดี่ยวได้ค่อนข้างชัดเจนเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นในการคุมขังลักษณะดังกล่าวว่า[8] “การแยกขังเพื่อพรากการรับรู้โดยประสาทสัมผัสทุกด้านและการโดดเดี่ยวจากผู้ต้องอื่นอย่างเด็ดขาดนั้น อันเป็นการทำลายบุคลิกภาพของผู้ต้องขังและเป็นการปฏิบัติที่ไม่อาจอ้างความชอบธรรมด้านความมั่นคงหรือเหตุอื่นใดได้” ดังนั้นการขังเดี่ยวก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ต้องขังทั้งในด้านสุขภาพด้านจิตใจและชีวิตความเป็นอยู่ เนื่องแยกผู้ต้องขังไปขังเดี่ยวโดยไม่ได้พบปะหรือพูดคุยกับผู้ต้องขังอื่นทำให้ผู้ต้องขังที่ถูกขังเดี่ยวเสียไป

กฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 31 กำหนดไว้ชัดเจนว่า “การลงโทษทางวินัยที่กระทำต่อเนื้อตัวร่างกายอย่างรุนแรงตลอดจนโทษที่เป็นการทารุนโหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของนักโทษถือเป็นเรื่องต้องห้ามโดยเด็ดขาด” ส่วนพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของไทย กลับให้ลงโทษได้ ซึ่งเป็นการลงโทษขังเดี่ยวผู้ต้องขังระยะเวลานาน 3 เดือน[9] ตลอดจนกฎกระทรวงข้อ 118 กำหนดลักษณะของการขังเดี่ยวไว้ ซึ่งในประเด็นนี้ หากพิจารณาตาม

---

[6] หลักการพื้นฐานว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Basic Principles for the Treatment of Prisoners) ข้อ7 ได้รับการรับรองโดยที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ ข้อมติที่ 45/111 วันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ. 1990.

[7] ข้อกำหนดเรือนจำแห่งยุโรป (European Prison Rules) ข้อแนะนำที่ Rec (2006) ของคณะกรรมการระดับรัฐมนตรีที่มีต่อรัฐภาคีว่าด้วยกฎเรือนจำแห่งยุโรป 11 มกราคม ค.ศ. 2006 ในระหว่างการประชุมสมัยที่ 952 ระดับรัฐมนตรีช่วยว่าการ.

[8] From *Krocher and Moller v. Switzerland Application No.843/78.* (1982). By European Commission of Human Rights. Strsbourg: ECHR.

[9] พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479, มาตรา 35 (6).

ทางปฏิบัติกรณีขังเดี่ยว 3 เดือน ถือเป็นการไม่ปฏิบัติตามกฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ ข้อ 31 และยังขัดกับกฎมาตรฐานขั้นต่ำฯ ในข้อ 32 ประกอบกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 5 ที่กำหนดว่า “บุคคลใดๆ จะถูกทรมานหรือได้รับผลปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษยธรรมหรือต่ำช้า ไม่ได้” จึงทำให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามกฎหมายไทย แทนที่จะต้องยึดหลักตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะ กลับต้องไปพิจารณาตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ จนเกิดเป็นปัญหาในการตีความตามมา

การขังเดี่ยวผู้ต้องขัง เห็นได้ชัดว่าเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรตั้งแต่ พุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา เมื่อพิจารณาแนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น มองจากความคิดที่ว่าคนเราเท่าเทียมกัน การกระทำของบุคคลอื่นโดยลดค่า (Degrade) ของตนเอง เป็นสิ่งที่ต้องห้ามในสายตาของผู้ที่สนับสนุนแนวความคิดนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงถูกตั้งเป็นกฎมาตรฐานขั้นต่ำเพื่อป้องกันการกล้ำกลายคุณค่าของคน ผู้ต้องขังควรที่จะได้รับการปฏิบัติโดยเคารพสิทธิ ความเสมอภาคและความถูกต้องเป็นธรรม ปราศจากการขังเดี่ยวที่เป็นเวลานาน การกระทำเช่นนี้มีคำถามว่าทำได้หรือไม่ ในความเห็นของทางเรือนจำเห็นว่ากระทำได้เนื่องจากมีพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มาตรา 35 (6) บัญญัติว่า “เมื่อผู้ต้องขังคนใดกระทำผิดวินัย ให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีหน้าที่พิจารณาโดยถ่องแท้แล้วลงโทษสถานหนึ่งสถานใดหรือหลายสถาน ดังต่อไปนี้ (6) ขังเดี่ยวไม่เกินสามเดือน”

ทางเรือนจำได้อ้างมาตรา 35 (6) ของพระราชบัญญัติข้างต้น อย่างไรก็ตามในแง่มุมที่กลับกัน นักสิทธิมนุษยชนมีความเห็นว่า การกระทำดังกล่าวกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เนื่องจากการขังเดี่ยวเป็นการลงโทษที่รุนแรงหากพิจารณาถึงความผิดที่ผู้ต้องขังได้ก่อขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขังเดี่ยวเป็นระยะเวลา 3 เดือนถือว่าเป็นการลงโทษที่ยาวนานและอาจทำให้ผู้ต้องขังได้รับการทรมานหรือเสียสุขภาพจิตได้ เช่น ผู้ต้องขังทะเลาะวิวาทกันจึงถูกสั่งขังเดี่ยว 3 เดือน ในแง่ของความปลอดภัยของเรือนจำและในแง่ของกฎหมายเป็นสิ่งที่กระทำได้เพราะกฎหมายราชทัณฑ์ฯ บัญญัติไว้ แต่ผู้เขียนเห็นว่าการขังเดี่ยวที่ระยะเวลานาน 3 เดือนหรือนานกว่านั้น เป็นการกระที่ไม่สมควร นอกจากนี้ การสอบสวนการกระทำความผิดก็เป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ในการจับกุมผู้ต้องขัง ดังนั้น การลงโทษขังเดี่ยวที่มีระยะเวลานานและการสอนสวนที่ไม่เป็นธรรมและโปร่งใสยิ่งทำให้ผู้ต้องขังมีโอกาสถูกลงโทษมากขึ้น

นอกจากนี้ ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ยังระบุไว้อีกว่า ข้อ 7 บุคคลจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือต่ำช้ามิได้ และกติกาฯ ข้อ 10 ระบุว่า บุคคลทั้งปวงที่ถูกลิดรอนเสรีภาพต้องได้รับการปฏิบัติ

ด้วยความมีมนุษยธรรมและความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดแห่งความเป็นมนุษย์ กรมราชทัณฑ์ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้ให้ความสำคัญกับประเด็นการรักษาสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง โดยได้กำหนดนโยบายให้เรือนจำและทัณฑสถานเกี่ยวกับการขังเดี่ยวผู้ต้องขังถือว่าเป็นการลงโทษที่รุนแรง อาจถือได้ว่าเป็นการทรมาน และให้คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์[10] ทั้งนี้ให้พยายามหลีกเลี่ยงการลงโทษขังเดี่ยวแก่ผู้ต้องขังภายในเรือนจำและทัณฑสถานให้มากที่สุด เท่าที่จะกระทำได้ หากจำเป็นต้องลงโทษขังเดี่ยว ควรจะกระทำเท่าที่จำเป็นอย่างยิ่งหรือเป็นมาตรการพิเศษเท่านั้น และต้องดำเนินการภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายอย่างเคร่งครัด

ในเรื่องการปฏิบัติกับผู้ต้องขังเกี่ยวกับการขังเดี่ยวตลอดจนหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง ยังได้ระบุไว้ในส่วนของมาตรฐานสากลขององค์การสหประชาชาติไว้หลายฉบับ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 ไม่ว่าจะเป็นปฏิญญาว่าด้วยการต่อต้านการกระทำทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย

ในประเทศไทย หากพิจารณาถึงสถิติการลงโทษขังเดี่ยวชั่วระยะเวลาสั้นๆ ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 ก็ถือว่ายังมีการลงโทษขังเดี่ยวกันอย่างต่อเนื่อง หากเปรียบเทียบกับต่างประเทศจึงเป็นข้อที่น่าคิดว่า อาจเข้าข่ายในการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกฎหมายระหว่างประเทศด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่นานาประเทศให้ความสนใจอย่างมาก เพราะสิทธิของผู้ต้องขัง ก็คือ สิทธิในกระบวนการยุติธรรมภายในประเทศนั้น ซึ่งรัฐต้องพึงเคารพตามปฏิญญาที่ให้ไว้ต่อองค์การสหประชาชาติ

ดังนั้น ปัญหาความไม่สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศและมาตรฐานสากลของกฎหมายไทย รวมถึงการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหลักการและทางปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศและมาตรฐานสากล ถือว่าเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าดีสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในคดีอาญาในนานาอารยประเทศ แม้มาตรฐานดังกล่าวจะผูกพันทางกฎหมายกับประเทศไทยเฉพาะกติการะหว่างประเทศฯ ก็ตาม ไม่รวมมาตรฐานฉบับอื่น แต่ก็ถือว่าเป็นมาตรการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ประเทศไทยควรนำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะแนวคิดในการคุ้มครองการกระทำที่เป็นการกระทำทรมานต่อผู้ต้องขังและการ

---

[10] *คู่มือสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขัง* (น. 8),โดย กรมราชทัณฑ์, (ม.ป.ป.). กรุงเ ทพฯ: กรมราชทัณฑ์.

กระทำที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์[11] ซึ่งหากไม่ได้รับการแก้ไขก็ย่อมเป็นการขัดแย้งต่อความเป็นสังคมประชาธิปไตยในปัจจุบัน และอาจเป็นที่ครหาของประชาคมโลกด้วย

4.3 การดำเนินกระบวนการและมาตรการทางวินัยลงโทษขังเดี่ยว

ที่จะกล่าวต่อไป จะเป็นการวิเคราะห์ในภาพรวมในเรื่องที่เกี่ยวกับมาตรในการขังเดี่ยวผู้ต้องขัง โดยวิเคราะห์จากกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษของประเทศไทย ประกอบกับระบบงานราชทัณฑ์และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้วย ซึ่งแยกการพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

4.3.1 หลักการตามวัตถุประสงค์การบังคับโทษ

วัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของการบังคับโทษจำคุก มุ่งที่จะปรับเปลี่ยน บำบัดฟื้นฟูหรือแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลที่บกพร่องในเรื่องต่างๆ โดยใช้ “หลักความยินยอม” (Concent) หรือหลักความร่วมมือร่วมใจ เป็นหลักการที่สำคัญสำหรับกฎหมายบังคับโทษเพราะเกี่ยวเนื่องในทุกขั้นตอนของการบังคับโทษทางอาญา ซึ่งต้องอาศัยหลักความยินยอมดังกล่าวเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการบังคับโทษร่วมกันทั้งตัวผู้ต้องขังเองและฝ่ายเจ้าหน้าที่บังคับโทษ ซึ่งกรณีของไทยคือเจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานเรือนจำ ซึ่งมีความหมายโดยนัยว่าเป้าประสงค์ของกฎหมายบังคับโทษมุ่งที่จะใช้ระยะเวลาการบังคับโทษจำคุกที่กำหนดโดยศาลปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพื่อปรับเปลี่ยนพัฒนาพฤตินิสัย (Rebehavior)

ตามกระบวนการบังคับโทษของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ได้กำหนดการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังนับแต่ครั้งแรกที่รับตัวผู้ต้องขังเข้าสู่กระบวนการ เมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ที่มีวัตถุประสงค์สร้างความเป็นปัจเจกบุคคล สร้างความสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมต่อไปในอนาคตแล้วนั้น ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์เรียกร้องหลักการดังกล่าวเช่นเดียวกัน ดังเช่นกรณีแรกรับตัวผู้ต้องขังโดยหลักการแล้วเรื่องของจิตวิทยาเกี่ยวกับความประทับใจในครั้งแรกย่อมมีผลต่อการปรับปรุงแก้ไขผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังที่ถูกรับตัวเข้าสู่กระบวนการของเรือนจำ ซึ่งเจ้าหน้าที่เรือนจำที่มีอำนาจหน้าที่ในการรับตัวจึงต้องมีคุณสมบัติในการเจรจาหรือมีบุคลิกที่เป็นมิตรเพื่อสร้างบรรยากาศผ่อนคลาย เพราะผู้ต้องขังเข้าใหม่จะมีความรู้สึกที่ไม่มั่นใจ หวาดหวั่น ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อความไว้วางใจและหลักความยินยอมของผู้ต้องขังที่จะเข้าสู่กระบวนการต่างๆ ของการบังคับโทษ

---

[11] *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* (น. 131-132). เล่มเดิม.

หากนำการบังคับโทษจำคุกของไทยเปรียบเทียบกับประเทศอังกฤษ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐเกาหลี ซึ่งทั้งสามประเทศมีหลักการและวัตถุประสงค์ในการบังคับโทษจำคุกที่คล้ายๆ กัน

ในส่วนของกรณีการขังเดี่ยวก็เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบังคับโทษ โดยใช้หลักความยินยอมของผู้ต้องขังในการดำเนินการเช่นกันเพราะหลักการสำคัญของการขังเดี่ยวคือ ใช้เท่าที่จำเป็นเพื่อเป็นมาตรการในการรักษาความสงบเรียบร้อยของเรือนจำเท่านั้น หรือเพื่อความมั่นคงปลอดภัยของเรือนจำเท่านั้น และในการดำเนินการหากผู้ต้องขังมีหลักความยินยอม หรือยินยอมพร้อมใจที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขพฤติกรรมย่อมจะทำให้ความมุ่งหมายหลักการบังคับโทษประสบความสำเร็จ กล่าวโดยสรุปการขังเดี่ยวผู้ต้องขังอาจไม่จำเป็นต้องใช้ หากผู้ต้องขังที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขที่สำคัญของการขังเดี่ยวยืนยันที่จะยอมรับและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยยืนอยู่บนพื้นฐานของหลักความยินยอมของตนเองและเป็นไปตามวัตถุประสงค์การบังคับโทษที่จะปรับเปลี่ยนการกระทำที่ฝ่าฝืนที่แล้วมาได้สำนึกถึงการกระทำที่ผิดนั้น และพฤติกรรมไม่ร้ายแรงเพียงพอที่จะกระทบต่อการปกครอง ความสงบ หรือความมั่นคงของเรือนจำ อย่างไรดีวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษบังคับมุ่งที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังมากว่าการลงโทษขังเดี่ยว

4.3.2 หลักเกณฑ์กระบวนการดำเนินการขังเดี่ยว

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 กำหนดการดำเนินการลงโทษวินัยผู้ต้องขัง มีกระบวนการที่กำหนดไว้สั้นๆ โดยมาตรา 35 วรรคแรกกำหนดว่า “เมื่อผู้ต้องขังคนใดกระทำผิดวินัยให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีหน้าที่พิจารณาโดยถ่องแท้แล้ว ลงโทษสถานใดสถานหนึ่งหรือหลายสถาน”[12] ซึ่งการลงโทษขังเดี่ยวปรากฏอยู่ใน และกฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ 99 ออกความตามมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดว่า “ก่อนที่จะลงโทษแก่ผู้ต้องขังฐานผิดวินัยจักต้องให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังได้ชี้แจงว่า ตนมีข้อแก้ตัวอย่างใดหรือไม่”[13] เท่านั้น อันเป็นกระบวนการที่กำหนดไว้อย่างกว้างๆ ยังไม่เป็นธรรมแก่ผู้ต้องขังที่ถูกกล่าวหากระทำผิดวินัยอย่างเพียงพอ เนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่มีมาตั้งแต่ พุทธศักราช 2479 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันประเทศไทยมิได้กำหนดลักษณะและสาระสำคัญของห้องในการขังเดี่ยวไว้ มีเพียงกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับ “การขังเดี่ยว” ซึ่งตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 และกฎกระทรวงมหาดไทย ออกความตามมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 แยกได้สองกรณี คือ

---

[12] พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479, มาตรา 35.

[13] กฎกระทรวงฯ ข้อ 99.

1) มาตรการพิเศษ (ขังเดี่ยว)

2) ขังเดี่ยว ที่เป็นบทลงโทษทางวินัย

การใช้มาตรการพิเศษเป็นมาตรการหนึ่งที่นำตัวผู้ต้องขังแยกขังเดี่ยวตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของไทยมิได้กำหนดเกี่ยวกับมาตรการพิเศษรองรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังไว้โดยตรง แต่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงฯ เกี่ยวกับการดำเนินการไว้ว่า “ผู้ต้องขังซึ่งไม่น่าจะรวมอยู่กับผู้ต้องขังอื่นในประเภทของตนโดยจะก่อการร้ายหรือมีเหตุพิเศษอย่างอื่นซึ่งควรจะแยกการควบคุมกักขังก็ให้แยกไปรวมไว้ในประเภทอื่นหรือสถานที่อื่น”[14] นอกจากนี้ยังปรากฏมาตรการพิเศษที่แฝงอยู่ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์บางมาตรา เช่น ผู้ต้องขังวิกลหรือจิตไม่สมประกอบอาจเป็นอันตรายต่อผู้อื่นหรืออาจทำร้ายตนเองหรือผู้อื่นหรือน่าพยายามหลบหนีการควบคุม[15]

ขังเดี่ยว ที่ถือเป็นบทโทษทางวินัยกำหนดอยู่ในมาตรา 35 (6) “ขังเดี่ยวไม่เกิน 3 เดือน” ตามตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 และในกฎกระทรวงมหาดไทย ออกความตามมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวข้อ 118 กำหนดว่า[16] “การขังเดี่ยวนั้น ให้กระทำโดยวิธีแยกผู้ต้องรับโทษจากผู้ต้องขังอื่นและคุมขังไว้ในที่ซึ่งจัดขึ้นเป็นพิเศษห้ามการติดต่อหรือพูดจากับผู้อื่นทั้งสิ้น”

เหตุที่จะขังเดี่ยวซึ่งเป็นบทลงโทษทางวินัยได้ถูกกำหนดอยู่ในข้อ 111 หลักเกณฑ์สำคัญดังนี้[17]

(1) กระด้างกระเดื่องต่อเจ้าพนักงานซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่พัศดีขึ้นไป

(2) วิวาทกับผู้ต้องขังอื่นตั้งแต่สองคนขึ้นไป

(3) เป็นเจ้ามือเล่นการพนัน หรือสมคบกับผู้ต้องขังอื่นเล่นการพนันตั้งแต่สองครั้งขึ้นไป

(4) เสพยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท หรือสารระเหยหรือดื่มสุราหรือของเมาอย่างอื่น ตั้งแต่สองครั้งขึ้นไป

จากหลักกฎหมายดังกล่าวทั้งในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์และกฎกระทรวงฯ แยกพิจารณาตามประเด็นที่สำคัญได้ดังต่อไปนี้

ประการแรก ในเรื่องของห้องขังเดี่ยว การที่ให้แยกผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษทางวินัยออกจากผู้ต้องขังอื่น ซึ่งการแยกผู้ต้องขังในจุดนี้ยังมีความสับสนของผู้ปฏิบัติงานว่า การแยกผู้ต้องขังไป

---

[14] กฎกระทรวง ข้อ 42.

[15] พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479, มาตรา 14.

[16] กฎกระทรวงฯ ข้อ 118.

[17] กฎกระทรวง ข้อ 111.

ควบคุมไว้ที่อื่น คำว่า “ที่อื่น” หมายถึงสถานที่ที่ควบคุมแยกขังที่ใช้เป็นมาตรการพิเศษหรือไม่ เนื่องจากการขังเดี่ยวที่เป็นมาตรการพิเศษเพื่อความปลอดภัยจะเป็นการแยกผู้ต้องขังที่ไม่อาจอยู่ร่วมกับผู้ต้องขังอื่นได้ออกไว้ในสถานที่หนึ่งซึ่งไม่ใช่ห้องขังเดี่ยวที่เป็นห้องสำหรับการลงโทษทางวัย โดยมาตรการพิเศษมั่นคงเพื่อความปลอดภัยกำหนดอยู่ในกฎกระทรวงมหาดไทย ออกความตามมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 42 กำหนดว่า[18] “ผู้ต้องขังซึ่งไม่น่าอยู่กับผู้ต้องขังอื่นในประเภทของตน โดยจะก่อการร้าย หรือมีเหตุพิเศษอย่างอื่นซึ่งควรจะแยกควบคุมกักขัง ก็ให้แยกไว้รวมในประเภทอื่นหรือสถานที่อื่น” เมื่อกฎหมายไม่ได้กำหนดลักษณะของห้องขังที่ใช้เป็นมาตรการพิเศษและห้องขังที่ใช้เป็นบทลงโทษทางวินัยเอาไว้ชัดเจนซึ่งเป็นสาระสำคัญในการขังเดี่ยว จึงทำให้เกิดปัญหาทั้งในตัวบทกฎหมายและการปฏิบัติ

ประการที่สอง คำว่า “ห้ามการติดต่อหรือพูดจากับผู้อื่นทั้งสิ้น” หมายความรวมถึงเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ด้วยหรือไม่ และการห้ามติดต่อนี้ ในกรณีการเยี่ยมหรือการติดต่อพบทนายความของผู้ต้องขังอันเป็นสิทธิของผู้ต้องขังที่จะพึงมีได้ ในจุดนี้ทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะไม่ให้มีการเยี่ยมจากญาติหรือพบทนายความเพื่อปรึกษาคดีไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น ซึ่งยังเป็นปัญหาอยู่เนื่องจากสิทธิของผู้ต้องขังจะได้รับการปรึกษาจากทนายความในทางคดี

ลักษณะห้องขังเดี่ยวในปัจจุบัน มีลักษณะค่อนข้างเก่าและโทรมมาก เนื่องจากห้องขังเดี่ยวจะถูกสร้างพร้อมๆ กับเรือนจำซึ่งไม่มีการปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมกับการลงโทษขังเดี่ยว จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน สรุปใจความได้ว่า ขนาดของห้องขังเดี่ยวที่ใช้ลงโทษทางวินัยจะมีขนาดกว้างพอดีกับช่วงแขนเมื่อกางแขนออก นั่นก็หมายความว่าเล็กมาก มีกำแพงปูนทั้งสามด้านและประตูอีกหนึ่งด้านโดยไม่มีหน้าต่าง มีเตียงสำหรับนอนและห้องน้ำอยู่ข้างๆ เตียงโดยไม่มีอะไรปิดกั้น ชี้ให้เห็นถึงสุขลักษณะในความเป็นอยู่ในห้องขังเดี่ยวที่คับแคบและมีกลิ่นเหม็น เนื่องจากอากาศไม่ถ่ายเททำให้เกิดความอับชื้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับกฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษในเรื่องที่พักอาศัยของนักโทษได้ นอกจากนี้การที่ผู้ต้องขังต้องดำเนินชีวิตอยู่ในห้องขังเดี่ยวดังกล่าวตลอดระยะเวลา 24 ชั่วโมงและเป็นเวลายาวนาน ส่งผลให้เกิดภาวะเครียด เกิดอาการซึมเศร้า ซึ่งเป็นผลร้ายต่อสุขภาพผู้ต้องขังอย่างยิ่ง ยิ่งไปกว่านั้นอาจทำให้ผู้ต้องขังป่วยทางจิตได้

4.3.3 ผู้มีอำนาจในการสั่งและเพิกถอนการขังเดี่ยว

ในการบริหารงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน ระบบการใช้อำนาจจะต้องเหมาะสมและถูกต้องเป็นธรรมแก่ผู้ถูกลงโทษ นอกจากนั้นควรมีระบบการตรวจสอบที่ดีและมีประสิทธิภาพกับการใช้อำนาจด้วย เพื่อจะช่วยป้องกันบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ภายในองค์กรมิให้

[18] กฎกระทรวงฯ ข้อ 42.

เบี่ยงเบนไปจากหน้าที่และความรับผิดชอบทั้งโดยเจตนาและขาดเจตนา ทั้งยังเป็นการยับยั้งการใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ถูกต้องเพื่อการทุจริต หรือใช้อำนาจเกินเลย ซึ่งทำให้เกิดความเดือดร้อนเสียหาย ความไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในระดับต่างๆ

การสั่งให้ใช้และเพิกถอนการขังเดี่ยว โดยหลักแล้ว คือ

1) "ผู้บัญชาการเรือนจำ" แบ่งออกได้เป็นผู้บัญชาการเรือนจำโดยเฉพาะ คือ ผู้บัญชาการเรือนจำที่เป็นข้าราชการสังกัดกรมราชทัณฑ์ โดยปกติมีหน้าที่รับผิดชอบบังคับบัญชากิจการของเรือนจำที่อยู่ในความรับผิดชอบโดยทั่วไป ทั้งการบังคับบัญชาเจ้าพนักงานเรือนจำทั้งหมด และผู้ต้องขังที่อยู่ในอำนาจการบัญชาการ ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจลงโทษทุกสถานตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479[19] ซึ่งหมายความรวมถึงการใช้มาตรการทางวินัยลงโทษขังเดี่ยว[20] มีอำนาจในการสั่งขังเดี่ยว 3 เดือนนอกจากนี้ ผู้บัญชาการเรือนจำยังมีอำนาจในการใช้มาตรการทางวินัยต่อผู้ต้องขังในทุกมาตรการ

2) พัศดี ซึ่งเดิมหมายถึงการแต่งตั้งให้ข้าราชการสังกัดประจำเรือนจำแห่งนั้น โดยที่ข้าราชการผู้นั้นตำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 7 ขึ้นไปเป็นพัศดีแต่ในปัจจุบันได้มีการปรับปรุงตำแหน่งของข้าราชการในระบบใหม่ จึงได้มีการแต่งตั้งให้เจ้าพนักงานเรือนจำ ในกลุ่มวิชาการระดับชำนาญการ ขึ้นไปเป็นพัศดี และเจ้าพนักงานเรือนจำในกลุ่มทั่วไป ระดับอาวุโสขึ้นไปทำหน้าที่พัศดีโดยได้รับการแต่งตั้งจากผู้บัญชาการเรือนจำ

อำนาจหน้าที่ของพัศดี คือ การดำเนินกิจการเรือนจำได้ตามกฎหมายที่ได้ให้อำนาจไว้ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ หรือกฎหมายที่ว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพนักงานเจ้าหน้าที่นั้นมีอำนาจหน้าที่ปกครองและควบคุมระเบียบวินัยของเจ้าพนักงานเรือนจำในสังกัด สรุปได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่พัศดี[21] ไว้ดังนี้

(1) ปกครองและควบคุมระเบียบวินัยของเจ้าพนักงานในสังกัด

(2) แบ่งการงานของเรือนจำเป็นส่วนๆ มอบหมายให้เจ้าพนักงานในสังกัดไปดำเนินการควบคุมหรือจัดทำ

(3) รักษา ดูแลและบูรณะสถานที่และทรัพย์สินของเรือนจำ

(4) ควบคุมดูแลการทะเบียนบัญชีของเรือนจำ

(5) เรือนจำใดไม่ได้แต่งตั้งสมุห์บัญชีไว้ พัศดีต้องรับผิดชอบในการเบิกจ่ายเงินอันเกี่ยวด้วยกิจการของเรือนจำ

---

[19] กฎกระทรวง, ข้อ 103.

[20] พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479, มาตรา 35 (6).

[21] กฎกระทรวง, ข้อ 18.

(6) ปกครองและควบคุมระเบียบวินัยของผู้ต้องขัง

(7) ตรวจตราการกระทำความผิดวินัยผู้ต้องขังตลอดจนการป้องกันมิให้หลบหนีและการจับกุมเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาในเรือนจำ

(8) จัดการและควบคุมการทำงานของผู้ต้องขัง

(9) จัดการและควบคุมการศึกษาตลอดจนการอบรมผู้ต้องขัง

(10) ดูแลการอนามัยผู้ต้องขัง การสุขาภิบาลของเรือนจำ และจัดการให้เป็นไปตามคำแนะนำของแพทย์

(11) เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังร้องทุกข์ได้โดยสะดวกและเต็มที่

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทางวินัยลงโทษขังเดี่ยวตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 พัศดีเรือนจำที่มีผู้บัญชาการเรือนจำโดยตำแหน่งมีอำนาจลงโทษทางวินัยได้[22] ซึ่งตามกฎกระทรวงได้ให้อำนาจพัศดีลงโทษขังเดี่ยวผู้ต้องขังได้ 1 เดือนแต่ในทางปฏิบัติผู้บัญชาการเรือนจำจะเป็นผู้สั่งขังเดี่ยว

นอกจากนี้ อธิบดีกรมราชทัณฑ์เป็นผู้อำนวยการเรือนจำโดยทั่วไป มีอำนาจบังคับบัญชากิจการเรือนจำเหนือเจ้าพนักงานทั้งปวง[23] ก็ถือว่าเป็นผู้สั่งและเพิกถอนได้เช่นกัน ดังนั้นโดยสรุปแล้ว หากพิจารณากฎหมายบังคับโทษของไทย ผู้มีอำนาจหน้าที่สั่งและเพิกถอนการขังเดี่ยว คือ ผู้บัญชาการเรือนจำ พัศดี และอธิบดีกรมราชทัณฑ์ กล่าวโดยสรุปผู้มีอำนาจในการสั่งและเพิกถอนการขังเดี่ยว มีดังต่อไปนี้

1. อธิบดีกรมราชทัณฑ์
2. ผู้บัญชาการเรือนจำ
3. พัศดี

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการขังเดี่ยวนั้น ปัจจุบันส่วนใหญ่ผู้บัญชาการเรือนจำจะเป็นผู้สั่งกรณีมีการกระทำผิดเกิดขึ้น ผู้คุมมักเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องคือการจับกุม กล่าวหา การบันทึกแจ้งรายงานการกระทำความผิดวินัยของผู้ต้องขังเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากการปฏิบัติงานใกล้ชิดกับผู้ต้องขังมักตรวจพบการกระทำผิดอาญาและวินัยเรือนจำโดยผู้คุมเองทั้งสิ้น นอกจากนี้การดำเนินการทางวินัยมีคณะกรรมการเรือนจำซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในเรือนจำนั้นๆ ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการสอบสวนทางวินัยผู้ต้องขัง เมื่อผู้ต้องขังกระทำผิดเงื่อนไขตามกฎ ระเบียบข้อบังคับของเรือนจำและทัณฑสถาน ขั้นตอนในการดำเนินงานให้ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งจำนวนไม่น้อยกว่า 3 นาย ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง และเสนอผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถาน เพื่อพิจารณาสั่ง

---

[22] กฎกระทรวง, ข้อ 100.

[23] กฎกระทรวง, ข้อ 4.

การและแจ้งผู้กระทำผิดลงชื่อรับทราบในคำสั่ง และรายงานกรมราชทัณฑ์เพื่อตรวจสอบโดยเร็วทุกครั้ง[24] เสนอความเห็นต่อผู้บัญชาการเรือนจำเพื่อใช้มาตรการทางวินัยและนำไปสู่การขังเดี่ยวต่อผู้ต้องขัง เมื่อคณะกรรมการเป็นผู้ที่อยู่ในเรือนจำนั้นเองเป็นผู้พิจารณาสั่ง ผู้ต้องขังอาจไม่ได้รับความเป็นธรรมในการสอบสวน เนื่องจากการขังเดี่ยวเป็นบทลงโทษที่กระทบสิทธิผู้ต้องขังเป็นอย่างมากจึงควรมีผู้ตรวจสอบการลงโทษที่มาจากกลุ่มวิชาชีพอื่นๆ ร่วมสอบสวนข้อเท็จจริงด้วยเพื่อความเป็นธรรมและถูกต้องแก่ผู้ต้องขัง อีกทั้งยังเป็นการถ่วงดุลอำนาจของเจ้าหน้าที่ผู้ส่วนเกี่ยวข้องในการลงโทษด้วย

4.3.4 การขังเดี่ยวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา

ในกรณีผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการฝากขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งได้มีการร้องขอให้ศาลออกหมายขังไว้ไม่ว่าการขังระหว่างการสอบสวนตามคำร้องขอของพนักงานสอบสวน การขังระหว่างการพิจารณาคดี การขังระหว่างการอุทธรณ์หรือฎีกาและคดียังไม่ถึงที่สุดตามอำนาจของศาลยุติธรรม ปัจจุบันเรือนจำได้มีการกำหนดให้ขังเดี่ยวผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไว้ โดยกำหนดเป็นตารางคู่มือการลงโทษทางวินัยผู้ต้องขัง[25] กำหนดให้ข้อ 2 ข้อ 7 ข้อ 8 และ ข้อ 11 หากผู้ต้องขังกระทำผิดเงื่อนไขระเบียบวินัยของเรือนจำให้ดำเนินการขังเดี่ยวกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาได้ซึ่งขัดกับหลักกฎหมายที่สำคัญดังต่อไปนี้

ผู้ต้องขังในประเภทของคำนิยามตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มาตรา 4 (4) คือ “คนต้องขัง” ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดว่า “ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” [26]

นอกจากนี้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์กำหนดว่ารัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดประเภทหรือชั้นของเรือนจำหรือสั่งให้จัดอาณาเขตภายในเรือนจำออกเป็นส่วนๆ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงประเภท ชั้น เพศของผู้ต้องขังหรือความประสงค์ในการอบรมผู้ต้องขังด้วย[27]

กรณีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังประเภทคนต้องขังตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์หมวด 3 การแยกและการย้ายผู้ต้องขังกำหนดว่า รัฐมนตรีมีอำนาจแยกประเภทหรือชั้นของผู้ต้องขังและวาง

---

[24] คู่มือการลงโทษผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย. น. 1.

[25] ตารางการลงโทษผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย ตามกฎกระทรวงออกตามความในมาตรา 58 , แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479

[26] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่ พุทธศักราช 2540, มาตรา 39 วรรค 3 เป็นต้นมา.

[27] พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479, มาตรา 6.

เงื่อนไขในการย้ายจากประเภทหรือชั้นหนึ่ง ไปยังอีกประเภทหรือชั้นหนึ่ง โดยวิธีเลื่อนขึ้นหรือลดลงตลอดจนการปฏิบัติต่างๆ สำหรับผู้ต้องขัง

"คนต้องขัง" และ "คนฝาก"ให้แยกขังต่างหากจากนักโทษเด็ดขาดเท่าที่จะกระทำได้[28]

กฎกระทรวงออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์กำหนดว่า ภายใต้บังคับมาตรา 11 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ให้แบ่งผู้ต้องขังออกเป็นประเภทดั่งต่อไปนี้[29]

1) ผู้ต้องขังหญิง
2) ผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี และต้องโทษเป็นครั้งแรก
3) ผู้ต้องขังที่ต้องโทษสำหรับความผิดที่กระทำอนาจาร
4) ผู้ต้องขังที่ต้องโทษสำหรับความผิดที่ประทุษร้ายแก่ชีวิตและร่างกาย
5) ผู้ต้องขังที่ต้องโทษสำหรับความผิดที่ประทุษร้ายแก่ทรัพย์
6) ผู้ต้องขังซึ่งศาลพิพากษาว่าเป็นผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย
7) ผู้ต้องขังที่ไม่อยู่ในจำพวกที่ได้ระบุมาแล้ว

กฎกระทรวงที่กำหนดการแยกการคุมขังกำหนดให้จัดแบ่งสถานที่ของเรือนจำออกเป็นส่วนๆ โดยให้มีสิ่งกีดกั้นหรือขอบเขตอันแน่นอนแสดงส่วนแบ่งนั้นๆ และจัดแยกผู้ต้องขังแต่ละประเภทไว้ในส่วนต่างๆ ที่ได้จัดแบ่งนั้นหากเรือนจำใดโดยสภาพการณ์ไม่อาจทำดั่งกล่าวนี้ได้ก็ให้พยายามแยกควบคุมกักขังให้ใกล้เคียงกับที่ได้กล่าวแล้ว[30]

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อนักโทษข้อ 8 กำหนดให้นักโทษต่างประเภทกันพึงถูกจำคุกในสถานจำคุกแยกจากกันโดยคำนึงถึงเพศ อายุ ประวัติการกระทำความผิด เหตุผลในการต้องโทษและความจำเป็นในการปรับปรุงแก้ไข ดังนั้นข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำได้กำหนดให้

1) นักโทษชายและหญิงต้องแยกจำคุกต่างเรือนจำกันหากเป็นไปได้แต่หากเรือนจำใดรับทั้งนักโทษชายและหญิงจะต้องแยกแดนจำคุกสำหรับชายและหญิงออกจากกันโดยเด็ดขาด

2) ผู้ที่ถูกคุมขังระหว่างการดำเนินคดีจะต้องแยกจำคุกต่างหากไม่ให้ปะปนกับนักโทษเด็ดขาดที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกแล้ว

3) นักโทษที่ต้องโทษจำคุกจากเหตุผลทางคดีแพ่งจะต้องแยกจำคุกต่างหากไม่ไปปะปนกับนักโทษที่ต้องคำพิพากษาจำคุกอันเนื่องมาจากได้กระทำความผิดอาญา

---

[28] พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479, มาตรา 11.

[29] กฎกระทรวง ข้อ 40.

[30] กฎกระทรวง ข้อ 41.

4) นักโทษที่เป็นเยาวชนจะต้องแยกออกจากนักโทษที่เป็นผู้ใหญ่

กรณีผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลซึ่งอาจอยู่ในระหว่างการขังไว้ตามหมายศาลซึ่งออกให้ขังไว้ระหว่างการสอบสวน การพิจาณาของศาลชั้นต้น หรือขังไว้ในระหว่างอุทธรณ์ฎีกาซึ่งเป็นกรณีที่ผู้ต้องขังเหล่านั้นยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดเพียงแต่ไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวหรือการประกันตัวไปเท่านั้น ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในดุลพินิจของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลที่จะพิจารณาปล่อยชั่วคราวซึ่งผู้ต้องขังเหล่านี้ตามคำจำกัดความของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์หมายถึง “คนต้องขัง” และย่อมได้รับการคุ้มครองว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดซึ่งการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดนี้ โดยหลักการคือการปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อนักโทษต้องแยกการคุมขังไม่ให้ปะปนกับนักโทษเด็ดขาดด้วยเป็นเพราะการใช้มาตรการต่างๆ ที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพบางสิ่งบางอย่างเป็นมาตรการที่บังคับใช้เฉพาะหรือเหมาะสมกับ นักโทษเด็ดขาด ซึ่งคือผู้ที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแล้วว่าได้เป็นผู้กระทำความผิดเท่านั้น

กรณีตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ได้กำหนดหลักเกณฑ์การแบ่งแยกผู้ต้องขังโดยกำหนดให้รัฐมนตรีมีอำนาจในการกำหนดประเภทหรือชั้นของเรือนจำสั่งให้จัดอาณาเขตภายในเรือนจำเป็นส่วนๆ[31] และแยกประเภทหรือชั้นของผู้ต้องขัง การวางเงื่อนไขการย้ายนักโทษจากประเภทหนึ่งไปยังอีกประเภทหนึ่ง การปฏิบัติต่างๆ ต่อผู้ต้องขัง[32] ซึ่งเป็นการกำหนดในลักษณะที่เป็นสากลแล้ว แต่การปฏิบัติในเรือนจำปัจจุบันยังไม่มีการแยกประเภทของผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีให้แยกออกไปได้จริงยังมีการขังปะปนรวมอยู่กับนักโทษเด็ดขาดเป็นจำนวนมากโดยการอ้างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ที่ได้บัญญัติในตอนหนึ่งว่า คนต้องขังและคนฝากให้แยกไว้ต่างหากจากนักโทษเด็ดขาดเท่าที่จะกระทำได้[33] ซึ่งเป็นปัญหาต่อกรณีการบังคับใช้มาตรการทางวินัยลงโทษขังเดี่ยวผู้ต้องขัง ซึ่งโดยแท้จริงแล้วการแยกนักโทษเด็ดขาดและผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดีพึงต้องกระทำซึ่งทำให้มาตรการหรือกฎระเบียบสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดีย่อมมีความผ่อนคลายลงกว่ามาตรการต่างๆ ตามกฎหมายบังคับโทษซึ่งเป็นมาตรการที่เหมาะสมต่อนักโทษเด็ดขาดซึ่งศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วว่าเป็นผู้กระทำความผิด

การบังคับใช้มาตรการขังเดี่ยวผู้ต้องขังที่คดียังไม่ถึงที่สุดจึงเป็นปัญหาที่กรมราชทัณฑ์ควรแก้ไขโดยการแยกผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการพิจารณาออกจากนักโทษเด็ดขาดให้ชัดเจนเพื่อการ

---

[31] พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479, มาตรา 6.

[32] พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479, มาตรา 11.

[33] พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479, มาตรา 11 วรรค 2.

บังคับใช้มาตรการทางวินัยได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรมและการบังคับใช้มาตรการอื่นๆ ต่อนักโทษเด็ดขาดได้ถูกต้องตามหลักการสากลที่กำหนด การที่เรือนจำมิได้แยกการคุมขังผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาของศาลออกจากนักโทษเด็ดขาดทำให้เกิดปัญหาการบังคับใช้มาตรการขังเดี่ยวผู้ต้องขังในเรื่องความเสมอภาคและการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขัง

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยกับต่างประเทศ

ที่จะกล่าวต่อไปนี้ เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการทางวินัยลงโทษขังเดี่ยวผู้ต้องขัง ในเรื่องที่เกี่ยวกับมาตรการในทางกฎหมาย โดยวิเคราะห์จากหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการขังเดี่ยวของประเทศอังกฤษ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐเกาหลี

4.4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการทางวินัยลงโทษขังเดี่ยวผู้ต้องขังในประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศอังกฤษ

4.4.1.1 มาตรการทางวินัยลงโทษขังเดี่ยวผู้ต้องขัง ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อบ่งชี้ทางวินัยลงโทษขังเดี่ยวผู้ต้องขัง กำหนดในมาตรา 35 บัญญัติว่า “เมื่อผู้ต้องขังคนใดกระทำผิดวินัย ให้เจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีหน้าที่พิจารณาโดยถ่องแท้แล้วลงโทษสถานหนึ่งสถานใดหรือหลายสถาน ดังต่อไปนี้ ...(6)ขังเดี่ยวไม่เกิน 3เดือน” ประกอบกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ปรากฏอยู่ในข้อ 118 บัญญัติว่า “การขังเดี่ยวนั้น ให้กระทำโดยวิธีแยกผู้ต้องรับโทษจากผู้ต้องขังอื่นและคุมขังไว้ในที่ซึ่งจัดขึ้นเป็นพิเศษ ห้ามการติดต่อหรือพูดจากับผู้อื่นทั้งสิ้น

ให้พัศดีจัดให้มีผู้คอยตรวจรักษาการขังเดี่ยวให้เป็นไปตามวรรคก่อน และสังเกตเมื่อมีอาการป่วยเจ็บซึ่งต้องมีการรักษาพยาบาลเกิดขึ้น”

การบังคับใช้มาตรการทางวินัยลงโทษขังเดี่ยวมีขั้นตอนที่จะใช้ปรากฏอยู่ในกฎกระทรวงฯ ข้อ 111 ในกรณีดังต่อไปนี้[34]

(1) กระด้างกระเดื่องต่อเจ้าพนักงานซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่พัศดีขึ้นไป

(2) วิวาทกับผู้ต้องขังอื่นตั้งแต่สองครั้งขึ้นไป

(3) เป็นเจ้ามือเล่นการพนัน หรือสมคบกับผู้ต้องขังอื่นเล่นการพนันตั้งแต่สองครั้งขึ้นไป

(4) เสพยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท หรือสาระเหยหรือดื่มสุราหรือของเมาอย่างอื่น ตั้งแต่สองครั้งขึ้นไป

จากหลักกฎหมายดังกล่าวทั้งในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์และกฎกระทรวงฯ จะเห็นว่ามีการกำหนดการขังเดี่ยวเอาไว้ รวมถึงกฎกระทรวงข้อที่ 118 กำหนดนั้น กฎหมายบัญญัติว่า

---

[34] กฎกระทรวง ข้อ 111.

"... คุมขังไว้ในที่ซึ่งจัดขึ้นเป็นพิเศษ" ในจุดนี้ หมายความถึงการแยกผู้ต้องรับโทษไปยังสถานที่คุมขังผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยและขังเดี่ยวไว้ เมื่อพิจารณาสถานที่การขังเดี่ยวแล้ว การใช้มาตรการเพื่อความปลอดภัยก็ได้ให้มีการแยกตัวผู้ต้องขังไปควบคุมไว้ในสถานที่อื่น หมายความถึงสถานที่เดี่ยวกับการลงโทษขังเดี่ยวหรือไม่ เนื่องการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่ยังเกิดความสับสนอยู่ และในทางปฏิบัติมักนำผู้ต้องขังระหว่างสอบสวนไปกักขังไว้ในห้องสำหรับมาตรการพิเศษอีกด้วย จึงทำให้เกิดความสับสนระหว่างสถานที่แยกขังกับสถานที่ขังเดี่ยว ดังนั้นควรกำหนดห้องที่ใช้สำหรับการขังเดี่ยวที่เป็นโทษทางวินัยให้ชัดเจน อีกประการ คำว่า "...ห้ามการติดต่อหรือพูดจากับผู้อื่นทั้งสิ้น" หมายความรวมถึงเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ด้วยหรือไม่ และการห้ามติดต่อนี้ ในกรณีการเยี่ยมหรือการติดต่อพบทนายความของผู้ต้องขังอันเป็นสิทธิของผู้ต้องขังที่จะพึงมีได้ ในจุดนี้ทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะไม่ให้มีการเยี่ยมจากญาติหรือพบทนายความเพื่อปรึกษาคดีไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น โดยยังเป็นปัญหาอยู่ ซึ่งบทบัญญัติของกฎหมายเขียนไว้ชัดเจนในระยะที่ถูกขังเดี่ยวว่า "ห้ามการติดต่อหรือพูดจากับผู้อื่นทั้งสิ้น"

กรณีการขังเดี่ยวที่เป็นโทษทางวินัยเรือนจำของประเทศอังกฤษตามข้อบังคับเรือนจำได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับการฝ่าฝืนระเบียบวินัยเรือนจำไว้ทั้งหมดจำนวน 25 ฐานความผิด[35] ซึ่งได้กำหนดตามความร้ายแรงแตกต่างกันออกไปตั้งแต่ความผิดที่ไม่ร้ายแรงจนกระทั่งเป็นความผิดร้ายแรง เช่น การหลบหนีจากการคุมขัง ความผิดที่สามารถนำไปสู่การบังคับใช้มาตรการทางวินัยผู้ต้องขังในเรือนจำประเทศอังกฤษนั้นได้แบ่งออกเป็นความผิดวินัยเรือนจำ 2 ประเภท คือ "ความผิดจากการละเลยไม่ปฏิบัติตามระเบียบหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย" และ "ความผิดที่เกิดจากการไม่ปฏิบัติตามระเบียบและข้อบังคับของเรือนจำ" การแจ้งข้อกล่าวหาต้องกระทำภายใน 48 ชั่วโมง[36] แต่การกระทำความผิดอาญา เช่นการแหกหัก การหลบหนี การครอบครองอาวุธ หรือยาเสพติดประเภทหนึ่ง การก่อให้เกิดความเสียหายเกิน 2,000 ปอนด์ หรือการก่อให้เกิดความวุ่นวายในเรือนจำ การโจรกรรม ซึ่งต้องร้องต่อเจ้าพนักงานตำรวจ[37] โดยคดีจะไปสู่ศาลภายนอกและจะไม่มีการดำเนินการทางวินัย บทลงโทษในการขังเดี่ยวกำหนดอยู่ในข้อที่ 50 (5) กักขังเป็นเวลาสูงสุด 14 วัน[38] จะเห็นได้ว่าเรือนจำประเทศอังกฤษกำหนดไว้ในข้อ 50 (5) การกักขังเป็นเวลาสูงสุด 14 วัน ซึ่งใช้คำว่า "กักขัง"

---

[35] Prison rule 51.

[36] Prison rules 48 (1).

[37] From *Prison law* (p. 263). By Stephen Livingstone, & Tim owen , 1993.

[38] The Prison Rules 50.

เมื่อพิจารณาบทลงโทษทางวินัยเกี่ยวกับการขังเดี่ยวของประเทศไทยจะเห็นได้ว่า บทลงโทษในการขังเดี่ยวของประเทศไทยลงโทษ “ไม่เกิน 3 เดือน” ส่วนประเทศอังกฤษลงโทษ “กักขังเป็นเวลาสูงสุด 14 วัน” นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงคำพิพากษาของศาลประเทศอังกฤษตามระเบียบข้อบังคับศาลระบุว่า การลงโทษในลักษณะขังเดี่ยวนี้ควรนำมาใช้กับความผิดที่รุนแรงจริงๆ การลงโทษนี้จะไม่ถูกบังคับใช้หากคณะแพทย์ไม่รับรองว่าร่างกายนักโทษแข็งแรงพอที่จะรับโทษดังกล่าว นอกจากนี้ ผู้คุมจะต้องคอยสังเกตการณ์อย่างน้อยทุก 1 ชั่วโมง และมีคณะแพทย์เข้าเยี่ยมทุกวัน หรือในช่วงเวลาที่จำเป็น ระยะเวลาสูงสุดของการขังเดี่ยวคือ 14 วัน และจะไม่เกินไปกว่านี้ ซึ่งศาลมองว่าการขังเดี่ยวที่เป็นบทโทษทางวินัยไม่ควรที่จะขังเกินกว่า 14 วัน[39] ซึ่งหากเปรียบเทียบกับต่างประเทศของไทยมีการลงโทษขังเดี่ยวระยะเวลานานกว่า

อย่างไรก็ดี สภาพการคุมขังในเรือนจำของอังกฤษเป็นไปตามมาตรฐานของสหประชาชาติ การพักอาศัยของผู้ต้องขัง 2 คนต่อ 1 ห้อง หรือ 1 คนต่อ 1 ห้องหรือเรียกว่านอนเดี่ยว ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมของเขา หากได้รับโทษทางวินัยและถูกสั่งขังเดี่ยว ผู้ต้องขังของประเทศอังกฤษย่อมไม่ได้รู้สึกแตกต่างอย่างไทยที่วัฒนธรรมในการนอนเป็นการนอนรวม เมื่อถูกสั่งขังเดี่ยวจึงได้รับความรู้สึกที่โดดเดี่ยวอย่างแน่นอน

4.4.1.2 การตรวจสุขภาพผู้ต้องขังก่อนใช้มาตรการทางวินัยลงโทษขังเดี่ยว

ประเด็นเกี่ยวกับการตรวจสุขภาพผู้ต้องขังก่อนการขังเดี่ยวตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์และกฎกระทรวงฯ ของไทยไม่มีการกำหนดไว้โดยตรงแต่ได้กำหนดและกล่าวถึงบุคลากรทางการแพทย์เกี่ยวกับการดำเนินการวินัยผู้ต้องขังไว้ดังนี้

“ถ้าผู้ต้องขังซึ่งจะได้รับโทษตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ มาตรา 35 เจ็บป่วยหรือมีเหตุอันควรอย่างอื่นซึ่งจะต้องยกขึ้นพิจารณาจะงดการลงโทษทางวินัยไว้ก่อนก็ได้”[40]

“กรณีผู้ต้องขังได้รับโทษขังเดี่ยวให้พัศดีจัดให้มีผู้ตรวจรักษาการขังเดี่ยวให้เป็นไปตามวรรคก่อนและสังเกตเมื่อมีการเจ็บป่วยซึ่งต้องมีการรักษาพยาบาลเกิดขึ้น”[41]

จากหลักการเกี่ยวกับมาตรการที่กำหนดให้บุคลากรทางการแพทย์ตรวจร่างกายของผู้ต้องขังก่อนได้รับการบังคับใช้มาตรการขังเดี่ยวตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์นั้นเห็นได้ว่าไม่มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าก่อนบังคับใช้มาตรการขังเดี่ยวซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของผู้ต้องขังทั้งด้านร่างกายและสุขภาพจิตโดยต้องให้แพทย์ตรวจร่างกายและจิตใจของผู้ต้องขังก่อนเนื่องจากในบางครั้งการเจ็บป่วยของผู้ต้องขังอาจยังไม่ปรากฏอาการมาก่อน การที่กฎหมาย

---

[39] *Prison law (2 nd ed)*. (p. 284), Stephen Livingstone and Tim owen, 1999.

[40] พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479, มาตรา 36.

[41] กฎกระทรวง, ข้อ 118 วรรค 2.

กำหนดเพียงให้มีการรักษาพยาบาลเมื่อเกิดการเจ็บป่วยหลังจากการบังคับใช้มาตรการขังเดี่ยวต่อผู้ต้องขังไปแล้วหรือการให้งดการลงโทษขังเดี่ยวไว้ก่อนเมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังเจ็บป่วย นอกจากนี้อาจทำให้ผู้ต้องขังได้รับอันตรายทางด้านร่างกายหรือจิตใจได้

เปรียบเทียบการดำเนินการให้บุคลากรทางการแพทย์ตรวจร่างกายผู้ต้องขังก่อนการดำเนินการบังคับใช้มาตรการทางวินัยลงโทษขังเดี่ยวของประเทศอังกฤษซึ่งกำหนดให้มีการตรวจสุขภาพจากบุคลากรทางการแพทย์เพื่อให้ผู้ต้องขังอยู่ในสภาพที่พร้อมต่อการสอบสวนก่อนมีการเข้าสู่กระบวนการสอบสวนหรือการถูกแยกขังในกรณีที่ผลการพิจารณาปรากฏว่าผู้ต้องขังได้กระทำความผิด[42]

จะเห็นได้ว่า ในการที่จะบังคับใช้มาตรการพิเศษหรือโทษทางวินัยในการขังเดี่ยวผู้ต้องขังของประเทศอังกฤษก่อนมีการบังคับใช้มาตรการดังกล่าวจะต้องให้แพทย์นั้นตรวจสุขภาพของผู้ต้องขังว่าเหมาะสมกับการบังคับใช้มาตรการขังเดี่ยวหรือไม่ ซึ่งของไทยไม่ได้มีการบัญญัติกฎหมายให้มีการตรวจสุขภาพของผู้ต้องขังก่อนมีการขังเดี่ยว หรือบังคับใช้โทษทางวินัยอื่นๆ เพียงแต่ให้แพทย์ตรวจดูอาการระหว่างมีการบังคับใช้มาตรการทางวินัยขังเดี่ยวแล้วเท่านั้น

หากพิจารณาการตรวจสุขภาพของผู้ต้องขังก่อนมีการขังเดี่ยวของไทยเปรียบเทียบกับกฎมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อนักโทษขององค์การสหประชาชาติ พบว่าไม่สอดคล้องกัน เนื่องจากตามกฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษขององค์การสหประชาชาติ[43] กำหนดสาระสำคัญเกี่ยวกับการตรวจสุขภาพผู้ต้องขังซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยเรือนจำว่าก่อนการบังคับใช้มาตรการทางวินัยต่อผู้ต้องขังโดยการขังไว้ในที่แคบ ให้ลดอาหารหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการกระทบต่อสุขภาพร่างกายหรือสุขภาพจิตของนักโทษที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยจะต้องให้เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ได้ตรวจร่างกายนักโทษผู้นั้นและได้รับรองเป็นลายลักษณ์อักษรว่านักโทษผู้นั้นแข็งแรงพอที่จะรับการลงโทษได้ นอกจากนั้นระหว่างการบังคับใช้มาตรการทางวินัยในการขังเดี่ยวผู้ต้องขังเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ในเรือนจำต้องไปตรวจเยี่ยมนักโทษรายนั้นในแต่ละวันตลอดระยะเวลาที่บังคับใช้มาตรการขังเดี่ยวต่อนักโทษผู้นั้น เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ต้องให้คำแนะนำแก่ผู้บัญชาการเรือนจำเพื่อยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงโทษตามความจำเป็นในกรณีที่พบว่าการลงโทษต่อไปอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพกายหรือสุขภาพจิตของนักโทษ เหตุผลในการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เช่นนี้เพราะในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในบางครั้งการเจ็บป่วยของผู้ต้องขังอาจยังไม่ปรากฏอาการมาก่อนจึงไม่แน่ชัดว่าสมควรขังเดี่ยวหรือไม่ รวมถึงเพื่อตรวจดูความพร้อมของ

---

[42] HM Prison Service & the Prison Reform Trust, 2003, p. 82 (อ้างถึงใน กรมราชทัณฑ์, 2552. *สารานุกรมสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงนานาชาติ.* น. 37).

[43] กฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษขององค์การสหประชาชาติ, ข้อ 32.

ร่างกายผู้ต้องขังว่ามีสภาพพร้อมต่อการบังคับใช้การขังเดี่ยวหรือไม่ ซึ่งการกำหนดให้มีการตรวจสุขภาพของผู้ต้องขังโดยแพทย์ก่อนการเข้าสู่กระบวนการสอบสวนเพื่อบังคับใช้มาตรการขังเดี่ยว อันเป็นการคุ้มครองผู้ต้องขังจากความเจ็บป่วยเป็นการประกันความปลอดภัยด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และเพื่อเป็นหลักประกันต่อผู้ต้องขังว่าขณะที่เจ็บป่วยต้องได้รับการดูแลจากการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างมีมนุษยธรรม

4.4.1.3 ตัวแทนทางกฎหมายและคณะกรรมการทางวินัยลงโทษการขังเดี่ยว

การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่เรือนจำหรือทัณฑสถานเกี่ยวกับการบังคับการลงโทษขังเดี่ยวผู้ต้องขัง เมื่อผู้ต้องขังกระทำผิดเงื่อนไขตามกฎ ระเบียบข้อบังคับของเรือนจำและทัณฑสถาน ขั้นตอนในการดำเนินงานให้ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งจำนวนไม่น้อยกว่า 3 นาย ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริง และเสนอผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานเพื่อพิจารณาสั่งการและแจ้งผู้กระทำผิดลงชื่อรับทราบในคำสั่ง และรายงานกรมราชทัณฑ์เพื่อตรวจสอบโดยเร็วทุกครั้ง[44] ปัญหาที่พบคือ การที่เรือนจำหรือทัณฑสถานตั้งคณะกรรมการซึ่งก็มาจากเจ้าหน้าที่หรือผู้คุมภายในเรือนจำหรือทัณฑสถานนั้นๆ ทำให้เกิดกรณีที่ผู้ต้องขังรายนั้นอาจถูกพิจารณาลงโทษขังเดี่ยวอย่างแน่นอน เนื่องจากเจ้าหน้าที่เป็นผู้พบการกระทำความผิดและทำการสอบสวน ประกอบกับของไทยไม่มีตัวแทนทางด้านกฎหมายที่คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำเกี่ยวกับการแก้ข้อกล่าวหา ดังนั้นจึงอาจเกิดกรณีผู้ต้องขังถูกขังเดี่ยวเสมอเมื่อเข้าเงื่อนไข นอกจากนี้ ในระหว่างที่รายงานถึงกรมราชทัณฑ์ผู้ต้องขังจะถูกสั่งขังเดี่ยวไว้ก่อนรอการตรวจสอบอีกด้วย

เปรียบเทียบกับประเทศอังกฤษ เจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่เรือนจำที่เป็นผู้พบเห็นการกระทำความผิดของผู้ต้องขังจะทำบันทึกพฤติกรรมการฝ่าฝืนระเบียบวินัยในหนังสือรายงาน และแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ต้องขังทราบถึงรายละเอียดในข้อกล่าวหานั้นๆ แต่ผู้ต้องขังที่ถูกกล่าวหาสามารถระบุพยานของตนเองลงในแบบฟอร์ม 1127 ได้ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังต่อสู้ข้อกล่าวหาและอ้างอิงพยานหลักฐานเพื่อหักล้างข้อกล่าวหาของเจ้าหน้าที่เรือนจำได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ผู้ต้องขังสามารถมีเพื่อนหรือที่ปรึกษาทางกฎหมายเข้าร่วมในกระบวนการสอบสวนได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าว มักเรียกกันว่า McKenzie friend[45] ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือและให้คำปรึกษาในการแก้ข้อกล่าวหาได้อีกด้วย ซึ่งถือว่าเป็นการช่วยเหลือผู้ต้องขังที่ถูกกล่าวหาได้อย่างดีเพราะให้เจ้าหน้าที่เจ้าเจ้าสอบสวนการกระทำความผิดอยู่ฝ่ายเดียวจะเป็นการกดดันให้ผู้ต้องขังรับสารภาพได้

---

[44] *คู่มือการลงโทษผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย* (น. 1). เล่มเดิม

[45] *Stephen Livingstone & Tim owen* (p. 278) Op.cit.

4.4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการทางวินัยลงโทษขังเดี่ยวผู้ต้องขังในประเทศไทยเปรียบเทียบกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

4.4.2.1 มาตรการทางวินัยลงโทษขังเดี่ยวผู้ต้องขังของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะถูกบังคับใช้ได้ต้องถือเป็นกรณีความผิดร้ายแรงอย่างยิ่ง คือมาตรการ “คุมขังเป็นเวลาไม่เกิน 4 สัปดาห์”[46] ซึ่งการใช้มาตรการ “คุมขัง” จะกระทำได้ก็ต่อเมื่อได้มีการกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรงหรือมีการกระทำความผิดซ้ำหลายๆ ครั้งเท่านั้น[47] พฤติกรรมที่ร้ายแรงหมายถึงการกระทำใดๆ ที่ทำให้ความปลอดภัยในเรือนจำถูกรบกวนด้วยการใช้กำลังกับบุคคลหรือสิ่งของหรือการทำให้ความสัมพันธ์เกี่ยวกับการทำงานหรือการสื่อสารภายในเรือนจำขัดข้องซึ่งกรณีใดถือว่าเป็นพฤติกรรมร้ายแรงต้องมีการสอบสวนข้อเท็จจริงเป็นรายๆ ไป ซึ่งมาตรการคุมขังผู้ต้องขังจะถูกนำตัวไปขังเดี่ยวเป็นระยะเวลายาวนานที่สุดถึง 4 สัปดาห์ซึ่งอาจคุมขังในห้องขังพิเศษก็ได้ถือเป็นมาตรการทางวินัยที่เด็ดขาดที่สุด และต้องพิจารณาถึงความจำเป็นในการใช้โดยคำนึงถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ในการบังคับโทษด้วย เปรียบเทียบกับของไทยจะต้องมีการกระทำผิดต่อผู้บัญชาการเรือนจำหรือทะเลาะวิวาทกัน 2 ครั้งขึ้นไปจะถูกสั่งลงโทษขังเดี่ยว โดยมีระยะเวลาการขังเดี่ยวยาวนานถึง 3 เดือน

อย่างไรก็ดี ในเรื่องการจัดที่พักระหว่างการพักผ่อนของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีโดยหลักผู้ต้องโทษต้องอยู่ในห้องของตนโดยลำพัง ในกรณีการอยู่ด้วยกันจะทำได้เมื่อผู้ต้องขังคนใดคนหนึ่งต้องการได้รับความช่วยเหลือหรือในกรณีอาจมีอันตรายต่อชีวิตเท่านั้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหลักการในเรื่องของการนอนระหว่างพักผ่อนของสาธารณรัฐเยอรมนีทางด้านกฎหมายประกอบกับวัฒนธรรมซึ่งบริบทในการพักผ่อนจะให้นอนเดี่ยว ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในด้านที่พักอาศัย “ควรเป็นห้องนอนเดี่ยว” หากผู้ต้องขังถูกลงโทษขังเดี่ยวก็จะไม่มีความรู้สึกแตกต่างกับการนอนตามปกติมากนักซึ่งหากเปรียบเทียบกับบริบทของไทย มีการนอนในลักษณะห้องนอนรวมเมื่อถูกลงโทษขังเดี่ยวก็จะทำให้เกิดความรู้สึกที่แตกต่างจากชีวิตความเป็นอยู่ตามปกติเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการลงโทษขังเดี่ยวนาน 3 เดือน อาจทำให้ผู้ต้องขังเกิดอาการซึมเศร้าและเสียสุขภาพทางจิตได้ในที่สุด

4.4.2.2 ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก่อนการสั่งใช้มาตรการขังเดี่ยวผู้ต้องขังไม่ว่าจะเป็นมาตรการพิเศษหรือมาตรการทางวินัย หากผู้ต้องขังคนหนึ่งคนใดถูกขังในห้องขังที่มีความ

---

[46] StVollzG. § 103 Abs.8.

[47] StVollzG. § 103 Abs.2.

มั่นคงพิเศษ นายแพทย์ประจำเรือนจำต้องเข้าเยี่ยมโดยไม่ชักช้าและเท่าที่จะทำได้ต้องกระทำทุกวัน[48] หรือการขังเดี่ยวที่เป็นโทษทางวินัย ในการมีส่วนร่วมของแพทย์ได้ดังนี้[49]

(1) ก่อนที่จะมีการคุมขังจะต้องฟังความเห็นของแพทย์และในระหว่างคุมขังเดี่ยวผู้ต้องขังต้องอยู่ในความดูแลทางการแพทย์

(2) การบังคับขังเดี่ยวจะต้องหยุดหรือระงับ เมื่อสุขภาพอนามัยของผู้ต้องขังเป็นอันตราย

เมื่อเปรียบเทียบกับของไทยตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ มาตรา 35 กรณีเจ็บป่วยหรือมีเหตุอันควรอย่างอื่นซึ่งจะต้องยกขึ้นพิจารณาจะงดการลงโทษทางวินัยไว้ก่อนก็ได้"[50] "กรณีผู้ต้องขังได้รับโทษขังเดี่ยวให้พัศดีจัดให้มีผู้ตรวจรักษาการขังเดี่ยวให้เป็นไปตามวรรคก่อนและสังเกตเมื่อมีการเจ็บป่วยซึ่งต้องมีการรักษาพยาบาลเกิดขึ้น"[51] จะเห็นได้ว่ามีการตรวจสุขภาพของผู้ต้องขังเมื่อมีการเท่านั้น ไม่มีการกำหนดการตรวจสุขก่อนการใช้มาตรการทางวินัยลงโทษขังเดี่ยวอย่างเช่นสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

4.4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการทางวินัยลงโทษขังเดี่ยวผู้ต้องขังในประเทศไทยเปรียบเทียบกับสาธารณรัฐเกาหลี

4.4.3.1 กรณีการขังเดี่ยวที่เป็นบทลงโทษทางวินัยเรือนจำของสาธารณรัฐเกาหลีตามข้อบังคับเรือนจำได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับการฝ่าฝืนระเบียบวินัยเรือนจำเมื่อผู้ต้องขังคนใดกระทำผิดตามเงื่อนไขข้อหนึ่งข้อใดแล้ว การลงโทษทางวินัยเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในเรือนจำ ประเภทของการลงโทษทางวินัย มีดังต่อไปนี้[52]

1. การเตือน
2. การเป็นอาสาสมัคร ประมาณ 50 ชั่วโมง
3. การลดเงินกองทุนเพื่อสนับสนุนการทำงาน ภายใน 3 เดือน
4. การงดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชั่วคราว เป็นเวลา 30 วัน หรือน้อยกว่า
5. ห้ามอ่านหนังสือพิมพ์เป็นเวลา 30 วัน หรือน้อยกว่า

---

[48] StVollzG. § 92 Abs (1)

[49] StVollzG. § 107 Abs (1) (2).

[50] พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479. มาตรา 36.

[51] กฎกระทรวง, ข้อ 118 วรรค 2.

[52] Prison Act 108.

6. ห้ามดูโทรทัศน์เป็นเวลา 30 วัน หรือน้อยกว่า

7. ห้ามซื้อของใช้ส่วนตัว (ไม่รวมถึง ยาเพื่อการรักษา ตามคำสั่งของเภสัชกร) 30 วัน หรือน้อยกว่า

8. ห้ามทำงาน 30 วัน หรือน้อยกว่า

9. ห้ามใช้โทรศัพท์ 30 วัน หรือน้อยกว่า

10. ห้ามเขียน 30 วัน หรือน้อยกว่า

11. ห้ามเขียนจดหมาย 30 วัน หรือน้อยกว่า

12. ห้ามสนทนา 30 วัน หรือน้อยกว่า

13. ห้ามออกกำลังกายกลางแจ้ง 30 วัน หรือน้อยกว่า

14. การจำกัดสิทธิทุกประเภท 30 วัน หรือน้อยกว่า

บทลงโทษทางวินัยผู้ต้องขังของสาธารณรัฐเกาหลี จะเห็นได้ว่า ไม่มีการกำหนดบทลงโทษขังเดี่ยวเอาไว้ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า หากกระทำผิดวินัยเรือนจำแล้วการลงโทษขังเดี่ยวผู้ต้องขังนั้นก็ไม่จำเป็นที่จะต้องใช้ลงโทษผู้ต้องขัง เนื่องจากการลงโทษขังเดี่ยวเป็นโทษมากกว่าประโยชน์ที่จะใช้กับผู้ต้องขัง เรือนจำสาธารณรัฐเกาหลีได้เห็นความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขังมาก บทลงโทษทางวินัย 14 ประการนั้นก็เพียงพอที่จะให้ผู้ต้องขังได้รู้สำนึกกับการที่ตนเองได้รับโทษแล้ว จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องลงโทษขังเดี่ยวผู้ต้องขังอันเป็นการทรมานและเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ต้องขังที่รุนแรงเกินกว่าเหตุอีกด้วย เมื่อเปรียบเทียบกับไทยจะมีการลงโทษขังเดี่ยว 3 เดือน ซึ่งก็ถือว่าไม่เป็นการเคารพสิทธิของผู้ต้องขังและไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์การบังคับโทษจำคุก

4.4.3.2 กรณีของสาธารณรัฐเกาหลีได้กำหนดเกี่ยวกับการบังคับตามกฎหมายเพื่อการลงโทษ ให้ผู้คุมเป็นผู้ดำเนินการบังคับตามกฎหมายเพื่อการลงโทษสำหรับผู้ต้องขังที่ถูกจำกัดสิทธิหากเห็นว่าเป็นการจำเป็นสำหรับการรักษาผู้ต้องขังป่วย การบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายในกรณีการลงโทษทางวินัย ผู้คุมจะต้องจัดให้มีการตรวจสุขภาพก่อนการลงโทษผู้ถูกกล่าวหา กระทำโดยเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ และจัดให้มีการตรวจสุขภาพเป็นครั้งคราวในระหว่างระยะเวลาบังคับโทษ[53] โดยเฉพาะสาธารณรัฐเกาหลีไม่มีบทลงโทษทางวินัยเกี่ยวกับการขังเดี่ยวเอาไว้เลย แต่ก็ได้มีการบัญญัติกฎหมายให้มีแพทย์ตรวจร่างกายก่อนของผู้ต้องขังก่อนการใช้มาตรการทางวินัย

[53] Prison Act 112.

4.4.3.3 ส่วนสาธารณรัฐเกาหลี เนื่องจากสาธารณรัฐเกาหลีไม่ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการลงโทษขังเดี่ยวไว้ อย่างไรก็ดี การตรวจสอบการใช้อำนาจของการลงโทษทางวินัยของสาธารณรัฐเกาหลีมีระบบที่ดีซึ่งควรศึกษาถึงรายละเอียดและแนวทางการปฏิบัติที่มีความสำคัญในการพิจารณาลงโทษทางวินัย โดยมีคณะกรรมการผู้มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยลงโทษทางวินัยต้องประกอบด้วยบุคคลภายนอกที่ศึกษาหรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับงานด้านราชทัณฑ์ ซึ่งประกอบด้วยกรรมการไม่น้อยกว่า 5 คน แต่ต้องไม่เกิน 7 คน รวมประธาน และประธานจะต้องอยู่ในตำแหน่งที่สอง รองจากผู้คุม ผู้คุมจะแต่งตั้งสมาชิกจากบรรดาหัวหน้าแผนกส่วนราชทัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง และบุคคลภายนอกที่ศึกษาหรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับงานด้านราชทัณฑ์ และในกรณีนี้ กรรมการซึ่งเป็นบุคคลภายนอกจะต้องมี 3 คน หรือมากกว่า[54] เมื่อเปรียบเทียบกับไทยจะมีตั้งคณะกรรมการ ซึ่งมาจากเจ้าหน้าที่เรือนจำ 3 นาย ทำการสอบสวนผู้ต้องขังเพื่อพิจารณาลงโทษทางวินัยต่อไปซึ่งไม่เป็นการถ่วงดุลอำนาจกัน อาจทำให้ผู้ต้องขังรับสารภาพเพราะเกิดความกลัวก็ได้

จะเห็นได้ว่า การจะลงโทษวินัยผู้ต้องขังได้นั้น จะต้องมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อถ่วงดุลอำนาจระหว่างเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ทั้งนี้ก็เพื่อความถูกต้องและเป็นธรรมแก่ผู้ต้องขังเอง ในการบังคับตามกฎหมายเพื่อการลงโทษ ให้ผู้คุมเป็นผู้ดำเนินการบังคับตามกฎหมายเพื่อการลงโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงโทษขังเดี่ยว หากใช้อำนาจตัดสินโดยไม่รอบครอบ ไม่มีตัวแทนที่ปรึกษาทางกฎหมาย ไม่มีคณะกรรมการซึ่งมาจากบุคคลภายนอกเพื่อถ่วงดุลอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำในการสั่งลงโทษขังเดี่ยว ผู้ต้องขังก็จะถูกลิดรอนสิทธิของตนเองโดยไม่สมควรอย่างยิ่ง

---

[54] Prison Act 111 (2).

ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบการดำเนินกระบวนการขังเดี่ยวผู้ต้องขังของไทย อังกฤษ สหพันธ์สาธารณรัฐ

กระบวนการ	ไทย	อังกฤษ	เยอรมัน	เกาหลี
มาตรการพิเศษ (ขังเดี่ยว)	แยกควบคุมกักขังไว้ในประเภทอื่นหรือสถานที่อื่น/ไม่มีกำหนดเวลา (ตรวจค้นยึดวัตถุมีแนวปฏิบัติแต่ไม่กำหนดในกฎหมาย)	แยกควบคุมจำกัดให้อยู่ในห้องพิเศษ/เปลี่ยนที่ทำงาน/ยึดทรัพย์สินและสิ่งของอันตราย	แยกขัง โดยให้จำกัดการอยู่ในห้องพิเศษปราศจากวัตถุอันตราย /เมื่อมีเหตุผลพิเศษเฉพาะบุคคลไม่อาจก้าวล่วงเสียได้เท่านั้น/แยกขังเกินสามเดือนภายในหนึ่งปี/ยึดหรือเก็บวัตถุ/เฝ้าสังเกต	แยกขัง /ตรวจยึดสิ่งของอันตราย/ป้องกันชีวิตหรือร่างกาย และความมั่นคงทางอารมณ์ของนักโทษ/ความจำเป็นเพื่อสั่งสอน
ระยะเวลาการขังเดี่ยวที่เป็นบทลงโทษทางวินัย	ขังเดี่ยว 3 เดือน	กักขัง 14 วัน	คุมขัง 4 สัปดาห์	ไม่มีบทบัญญัติการลงโทษขังเดี่ยว
การตรวจสุขภาพก่อนการดำเนินการ	ไม่กำหนดแต่ยกเว้นมาตรการได้กรณีเจ็บป่วย	ตรวจสุขภาพก่อน	ตรวจสุขภาพก่อน/ปรึกษาผู้มีหน้าที่บำบัดแก้ไข	ตรวจสุขภาพก่อน
การมีตัวแทนทางกฎหมายและคณะกรรมการการลงโทษ	ไม่มีกำหนดไว้	มีการปรึกษาแบบเพื่อน/ทนาย/มีคู่มือ	ทนายความ/ปรึกษาทางโทรศัพท์	มีคณะกรรมการจากบุคคลภายนอกร่วมพิจารณาลงโทษ
ผู้มีอำนาจในการสั่งใช้มาตรการขังเดี่ยว	พัศดี/ อธิบดีกรมราชทัณฑ์/ผู้บัญชาการเรือนจำ	ผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้ตรวจการเรือนจำ	ผู้บัญชาการเรือนจำ คณะกรรมการเรือนจำ	ผู้บัญชาการเรือนจำ คณะกรรมการเรือนจำ

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

กระบวนการ	ไทย	อังกฤษ	เยอรมัน	เกาหลี
เหตุแห่งการขังเดี่ยว	กระด้างกระเดื่องต่อผู้บัญชาการเรือนจำ/วิวาทกับผู้อื่นตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไป / เป็นเจ้ามือเล่นการพนัน / ดื่มสุรา สูบกัญชา / มีสิ่งขิงต้องห้ามอันเป็นเครื่องมือในการหลบหนี / ค้าสิ่งของต้องห้าม	หลบหนีจากที่คุมขัง /แหกหักสถานที่คุมขัง / ครอบครองอาวุธ / หรือยาเสพติดประเภทหนึ่ง	ผิดวินัยอย่างร้ายแรง หมายถึง การการกระทำใดๆ ที่ทำให้ความปลอดภัยในเรือนจำถูกรบกวนด้วยการใช้กำลังกับบุคคลหรือสิ่งของหรือทำให้การสื่อสารภายในเรือนจำขังข้อง / กระทำผิดซ้ำหลายๆ ครั้ง	ไม่มีบทบัญญัติการลงโทษขังเดี่ยว